Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 240 (13954) | 1972 оной октябриин 11, среда | Сэн 2 мүнгэн

...УРГАХА, ...АЙНААР ...УРАХА

...-политическэ һуралсалай шэнэ жэл эхилбэ. Энэ ...коммунистнууд болон партийнабэшэ эдэбхитэдэй ..., политическэ, экономическа эрдэмээ дээшэлүүл... ...ха болохо ёһотой.

... һуралсалай шэнэ жэл онсо шэнжэтэй байна. ... һайндэр — ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 ... бэлэдхэлэй түгэсхэлэй шататай энэ жэлэй һурал... ...гдалдаба. Тиимэ болоһонһоо хойшо «Совет Социа... ...нуудай Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ... тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолдо зорюулжа, ...занятинууд үнгэрэгдэжэ байна. Ленинскэ нацио... ...икын илан мандаһан тухай, совет патриотиз... ... интернационализмын асуудалнууд эдэ хэ... ... үргэнөөр дэлбэлэн тайлбарилагдаха болоно. ... һуралсалай шанарые һайжаруулха, гүн удха... ... ехэтэй болгохо, Ленин багшын зохёолнуудые шу... ... үе сагай гол шухала асуудалнуудаар пар... ... съездын тодорхойлһон хараа бодолнууд, тобшо... ... гүн гүнзэгыгөөр үзэхэ, тиигэжэ ниитын хүгжэл... ...нуудые научна ёһоор тайлбарилжа һургаха гээ... ...стско-ленинскэ һуралсалай гол шухала зорилго ...гаараа.

... партийна һуралсал улам һайжаруулагдана, дүр... үнэхөөрөө энэ хэрэгтэ бэеэ үгэнги, марксистско... ...урталые сусаршагүйгөөр нэбтэрүүлэгшэд-пропа... ... урган гарана. Научно-теоретическэ, методическа ...эндэ занятинуудаа үнгэргэдэг шадабаритай, үзэ... ...нуудаа мүнөө үеын байдалтай, үйлэдбэритэй, ... шиидхэжэ байһан зорилгонуудтай шадамараар ...пропагандистнар аймаг бүхэндэ, городуудта олон ..., «Электромашина» заводой партийна органи... ...дэхи марксизм-ленинизмын үндэһэн суртал шу... ...гуулиин пропагандист А. Ф. Безбородов, Загарайн ...ийн автомобиль заһабарилдаг заводтохи мүн лэ ...ийе хүтэлбэрилэгшэ И. Г. Тулохонов, Бэшүүрэй ...фикадахи һургуулиин пропагандист А. М. Алек... ...эй үнгэргэдэг занятинууд үнэхөөрөө һонирхол... ... юм. Тиимэһээ һурадаг зонуудынь занятиһаа та... хөөрэлдөөнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг гурим... ... заняти бүхэндөө һайнаар бэлдэдэг, олон юумэ ...доо материал суглуулалсадаг байна. Өөһэдөө ... библиотекэнүүдтэй, газетэ, журнал олоор захи... . Уран хурса, этигэмэ үгөөрөө эдэнэр һурадаг хү... ...марксистско-ленинскэ сурталда һургадаг, ниитынь ...шэлүүлхэ хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлдэг байһанимнь ... Иимэ дүршэл ехэтэй, эрдэм бэлэдхэлтэй пропа... ...ые тоолохо болоо һаа, олон даа.

...дашье хэдэн мянгаад эдэбхитэд партийна пропа... ... хүндэтэ даалгабари дүүргэжэ эхилбэ — комму... болон партийнабэшэ хүнүүдые марксистско-ленин... ...да һургажа захалба. Предприятинууд болон кол... ...нуудай хүтэлбэрилэгшэд, арадай ажахын мэргэ... ...жэлтэд, багшанар, мастернууд болон участогуудые ...фермэнүүд болон отделенинүүдые эрхилэгшэд эдэ... ... бии. һуралсалай жэлэй эхилхын урда тээ бүхы ...истнарай (шата шатаараа) семинарнууд үнгэргэг... ... үеын гол шухала асуудалнуудаар эрдэмтэдэй, ... советскэ хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй лек... ... эдэнэр шагнаһан, методикын асуудалаар зохихо ...бшээл абаһан байна. Саашадаашье пропагандист... ...алсал һайнаар эмхидхэхэ, эдэнэртэ теоретическэ, ... һайн туһаламжа үзүүлхэ, бүхы асуудалнуудаар ...нинүүдые дуулгаха гээшэ партийна комитедүү... ... политическэ гэгээрэлэй кабинедүүдэй шухалын ...илго мүн. Хэрэгтэй литератураар, техническэ бо... ...хэрэгсэлнүүдээр хангахые оролдохо хэрэгтэй.

...дистнарта алибаа туһаламжа үзүүлхэһээ гадна ...организацинуудай, комитедүүдэй зүгһөө политиче... ... ходо шалгаха, хинаха гээшэ тон шухала. Про... ...рай хүдэлмэри шалгахаһаа гадна политическэ, ... эрдэмээ саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ гэһэн партиин ...илтые коммунист бүхэн ямараар дүүргэнэб гэжэ ... хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, политическэ һуралсал... ...хэрэгээр хандадаг коммунистнууд яһалашье дай... ...байна. һуралсалай үнгэрэгшэ жэлдэ хүнүүдэй суг... ...ээрэһээ занятинуудай таһалдаха, хойшолуулагда... ...зарим нютагуудта нэгэнтэ бэшэ дайралдадаг байһан ... талаһаа, һуралсадаг хүнүүдэй занятинуудтаа ...дэдэг ябадалнуудшье али олон үзэгдэдэг һэн гэ... ...тануудаар элирүүлэгдэһэн байна. Тиимэһээ пар... ...организацинууд мүнөө жэлдэ энэ талаһаань — пар... ... эрилтын дүүргэлтые шалгаха хэрэгээ шангад... . Юуб гэхэдэ, коммунист бүхэн политическэ, тео... ... эрдэмээ хэр зэргэ дээшэлүүлнэб, мүнөө үеын нии... ...тые эрдэм ухаанай ёһоор хэр ухаалдижа шада... ... зэргээр ниитынь эдэбхи ургаха жэшээтэй бшуу.

... гээшэ нэн түрүүн политическэ тэмсэлшэ мүн ...тиин дотоодын ба гадаадын политикын асуудал... ... һайнаар ойлгохоһоо гадна тэрэниие нэбтэрүүл... ... бэелүүлхын түлөө тэмсэхэ гээшэ коммунистын ... мүн.

...ай экономическа һуралсал һайжаруулха тухай» ...ЦК-гай тогтоолой үндэһөөр энэ жэлдэ экономическа ...үргэнөөр эмхидхэгдэхэ байна. Тиигэхэ зуураа эко... ...һуралсал марксистско-ленинскэ һуралсалай таһар... ... хубинь байха юм.

... һуралсалай, олониитые һургаха ондоошье һу... ... үрэ дээшэлүүлхэ талаар партийна организа... ...буулха эдэбхитэй хүдэлмэриин жэл эхилбэ гээшэ. XXIV съезд дээрэ зохёогдоһон экономическа болон ...-политическэ программые бэелүүлхэ хэрэгтэ, юһэ... ... жэлэй зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ, ...байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр ...тэ политическэ һуралсал, үзэл сурталай хүдэл... ...зорюулагдаха ёһотой.

XXIV ТҮСЭБТЭ ЮҺЭДЭХИ

эршэ · шанар · дэлисэ

Варвара Ивановна Тимофеева Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоздо һаалишанаар 15 жэлэй туршада ажаллана. Варвара Ивановна 8 һарын туршада даажа абаһан 18 үнеэн бүриһөө 1751 килограмм һү һаажа, колхоз соогоо эрхимлэжэ ябанхай.

Ажахын түрүү һаалишадай нэгэн нүхэр Тимофеева байгша ондо үнеэн бүриһөө 2000 килограмм һү һаажа абаха зорилготой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Тимофеева.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЖОЛООШОДОЙ ҮГЭ НАЙДАМТАЙ

Улаан-Үдын ашаа шэрэдэг 1-дэхи предприятиин жолоошод арадай ажахыда шухала хэрэгтэй ашаа саг болзор соонь хүргэхэ гэжэ яһала оролдоно. Хурамхаанай, Яруунын, Захааминай аймагууд тээшэ зурыһан харгынуудаар ашаатай машинанууд үдэр бүри һубарилдана.

Олон жэлдэ жолоодожо, дүршэл шадабаритай болоһон нүхэд бидэнэй дунда олон. Эдэнэр оньһон техникэеэ бүтээсэ ехэтэйгээр ашагладаг. Мүнөө олохон жолоошоднай холын аймагуудта ашаа шэрэхэдээ прицеп хэрэглэнэ. Энээн дээрэһээ бидэнэр ашаа шэрэхэ даабаряа һара бүри үлүүлэн дүүргэнэбди гээд хэлэмээр.

Манай предприятиин жолоошод байгша оной юһэн һарын даабариһаа гадуур 29 мянган тонно ашаа шэрээ гэхэ гү, али СССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлээ.

Жолоошод—аха дүүнэр Мирон, Григорий Сизыхтэн, Алексей Качин гэгшэд мүнөө декабрь һарын түсэбөөр хүдэлжэ байна. Бэшэшье хүдэлмэришэднай түрүү зэргэдэ гарахын түлөө оролдоно. Гадна иимэ габшагайгаар мүрысэн хүдэлһэн жолоошод ехэ ашаа шэрэжэ хүдөө ажалшадай магтаал һайшаалда хүртэнэ гээд хэлэмээр. Эдэнэр жэлэй дүүрэтэр үшөө ехэ ашаа шэрэхээр зоригжонхой.

П. ГАВРИЛОВ,
тус предприятиин механик.

4000 КУБОМЕТР ТҮСЭБҺӨӨ ГАДУУР

Коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысэжэ байгаа Хандагатайн леспромхозой коллектив модо бэлдэхэ, шэрэхэ түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэнэ. Энэ коллектив юһэ һарын даабариие болзорһоонь урид дүүргээд, түсэбһөө гадуур 4000 кубометр модо бэлдээ.

Түсэбһөө гадуур бэлдэгдэһэн энэ модоор тус бүридөө хоёр байратай 50 гэр барижа болохо юм. Продукци худалдаха даабари 225 мянган түхэригөөр үлүүлэгдэһэн байна.

Табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэжэ, СССР-эй 50 жэлэй ойе угтаха гэжэ модошод мүрысэнэ. Энэ мүрысөөдэ хэдэн бага комплексно бригаданууд шалгарна. М. Н. Воробьев, В. А. Зюзин, Н. С. Рассадин, С. П. Гусляков, Н. Ф. Семенов гэгшэдэй даадаг бригаданууд, модо шэрэдэг автомашинын жолоошод И. А. Борисов, М. И. Кузнецов, В. Е. Авдеева, М. Е. Зарецкий гэгшэд даабаряа халаан бүхэндэ 125—130 процент хүргэдэг болоо.

Н. ТЮРНЕВ.

БУХАЛШЬЕ ҮБҺЭН— НЭМЭРИ

Ниитынгээ адууһа мал үбһэ тэжээлээр хүсэд хангаха гэһэн нэгэл эрмэлзэлгэтэйгээр Санагын совхозой хүдэлмэришэд ажаллажа байна. Үбэлэй, хабарай сагта бухалшье үбһэн тэжээлдэ нэмэри гэжэ һайса мэдэдэг тула тэдэнэр үбһэ, тэжээл нэмээжэ бэлэдхэхэ бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхэ гэжэ оролдоно.

Совхозой үбһэшэд энэ жэлдэ 40.800 центнер үбһэ абаха гэһэн түсэбөө сум дүүргэнхэй. Эгээн ехэ үбһэ совхозой нэгэдэхи отделениинхид суглуулжа абаа. Жэшээнь, эндэхи Лубсан Ринчинович Чимитовэй ганса звено 3 мянга гаран центнер үбһэ хуряажа, нэгэдэхи һуури эзэлэнхэй. Мүн Санжай Доржиевич Дашиевай (Доодо-Болхой), Никита Базарович Хадаевай (Хурлигта) звенонууд тус бүридөө хоёр мянга гаран центнер үбһэтэй болонхой.

Үбһэ хуряаха хүдэлмэридэ малшадай звенонууд эдэбхитэйгээр хабаадаһан байна. С. О. Доржиевай, Д. Цыдыпиловай, В. Д. Тарбаевай даадаг малшадай звенонууд тус бүридөө хэдэн зуугаад центнер үбһэ бэлэдхэжэ, магтаалда хүртөө.

Мүнөө үедэ совхозой хүдэлмэришэд, механизаторнууд зелёнкоёо хуряажа байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: механизатор С. Д. Банзаракцаев.

Д. БАЛДАНОВАЙ фототекст.

Захаамин.

100 МИЛЛИОН ПҮҮД ТАРЯА ТУШААБА

КОКЧЕТАВ. (ТАСС). Кокчетавска областиин таряашад ургаса хуряалгаяа дүүргээ. Эндэхи тосхонуудай ажалшад колхозууд ба совхозуудай тоогууд дээрэхи орооһо таряае түргэн зөөхэ гэжэ оролдоно. Хэдэ мянган автомашинанууд бэлэн болоһон таряагаа тушаан абадаг пунктнуудта үдэр, һүнигүй зөөнэ. Чкаловска районой таряашад гүрэндөө таряа худалдаха эршэ темпын талаар хоёр табан хоногой туршада удаа дараалан нэгэдэхи һуури эзэлээ. Эдэнэр һүүлэй табан хоногой даабарине 119 процент дүүргэбэ. Эдэнэй хүндэлэлдэ областиин түбэй гол талмай дээрэ Ажалай алдар солын туг хиндхэгдээ. Тус райондо Казахстанай Компартиин ЦК-гай, Казахай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, Казсовпрофой дамжуулгын Улаан туг олгогдобо.

Куйбышевска, Энбекшильдерскэ, Валихановска, Чкаловска районуудай ажахынууд таряа худалдаха арадай ажахын түсэб дүүргээ. Олонхинь түсэбһөө гадуур таряа худалдажа байна. Ехэ ороной амбаарта 100 миллион пүүд Кокчетавска таряан оруулагдаа.

АСАРИ ЕХЭ АРГА БОЛОМЖОТОЙ ХИЗААР

ВЛАДИВОСТОК. (ТАСС). Алас-Дурнын нютагуудай газарай баялигые ашагтайгаар хэрэглэхэ асуудал зүбшэлхэ суглаан СССР-эй Наукануудай академиин Алас-Дурнын научна центртэ октябриин 9-нэй үдэр нээгдээ. Энээндэ Москвагай, Ленинградай, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин, Алас-Дурнын центрэй, Приморско ба Хабаровска хизаарнуудай, Амарай Магаданай, Камчаткын областьнуудай ажахын хүтэлбэрилэгшэд хабаадана.

Алас-Дурнын нютагуудай газарай фонд ба тэрэнэй онсо илгаан тухай элидхэл, Приморско хизаарай газарые ашаглалга тухай, мүн бусад мэдээсэлнүүд түрүүшын заседани дээрэ соносогдоо. Совет Алас-Дурна хизаарай эзэлдэг газар дайдань СССР-эй бүхы территориин 28 процент болоно. Эндэ ой модон, газар ажал эрхилхэ дайда элбэг. Эндэ шэнинсэ, кукуруза, соя, барайгар, хартаабха овощ, фрукт жэмэсүүд болон бусад ургамалнууд таригдана.

Газар шанаржуулан һайжаруулха асуудалай Алас-Дурнын нютагуудта шухала байһые зүблөөндэ хабаадагшад тусхайлан тэмдэглэбэ. Мүнөө ороной зүүн зүгэй хэдэ хэдэн районуудта тиимэ хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Приморидо нилээд ехэ газар элдүүрилэн шанаржуулагдана. Приморидохи барайгар ургуулдаг тусхай совхозуудай тоое 12-һоо 37 болотор олошоруулха, барайгар таридаг талмайе 200 мянган гектарта хүргэхөөр багсаагдана.

Суглаанда хабаадагшад Приморийн хүдөө ажахын районуудаар ябажа үзэхэ түсэбтэй.

Автомадуул газарай амисхаал шагнана

ЮЖНО-САХАЛИНСК. (ТАСС). Сибириин ба Алас-Дурнын нютагуудтахи газарай хүдэлэлгэ шэнжэлдэг комиссиин ээлжээтэ сесси Сахалинай эрдэм-шэнжэлэлгын нэгэдхэмэл институдта октябриин 9-нэй үдэр нээгдээ. Сессиин хүдэлмэридэ Алас-Дурнын научна центрэй, Газарай физикын институдай, Москва, Новосибирск болон Ташкентын бусад научна эмхи зургаануудай 70 шахуу хүдэлмэрилэгшэд хабаадана.

Газарай хүдэлэлгые адаглан шэнжэлхэ хүдэлмэридэ автомат хэрэглэлгэ — сессиин зүбшэн хэлсэхэ гол асуудалнуудай нэгэн болоно.

Газарай хүдэлэлгые, тэрэнэй гүн соохи бүридэлые шэнжэлэлгэдэ, цуна ба газарай хүдэлэлгын хэлбэр шэнжэнүүдые тодорхойлхо асуудалнуудта зорюулагдаһан 60 гаран элидхэл сесси дээрэ зүбшэлэгдэхэ юм.

Совет, американ шэнжэлэгшэдэй уулзалга

Совет, американ мэргэжэлтэдэй ээлжээтэ зүблөөн октябриин 9-дэ Москва хотодо СССР-эй Наукануудай академиин Замбуулинай шэнжэлгэ эрхилдэг институдта нээгдээ. «Союз», «Аполлон» түхэлэй замбуулинай онгосонуудай залгалдалга, хамтын ниидэлгэ эмхидхэхэ проект бэелүүлгэдэ хабаатай тодорхой техническэ асуудалнууд эндэ зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

Энэ проект тодорхойлон зохёолгодо хабаадаха бүлэгтэ совет космонавт А. С. Елисеев, американ астронавт Томас П. Стаффорд гэгшэд оруулагдаа.

Зүбшэлэгдэһэн гол гуримуудай, хоёр онгосые замбуулинда залгалдуулха юрэнхы схемын үндэһөөр СССР-тэ зохёогдоһон залгалдаха түхеэрэлгын моделиие совет мэргэжэлтэд харуулаа.

„Бэшэгүүдэй недели“ эхилбэ

МОСКВА. (ТАСС). СССР-эй Хэлхеэ холбооной министерствын эмхидхэһэн «Бэшэгүүдэй недели» октябриин 9-дэ ороной городууд ба тосхонуудта эхилээ. Энэнь почтын үзүүлдэг туһаламжа элирхэйлэн тайлбарилха, тиихэтээ хамта хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэ хангалга һайжаруулха зорилготой.

Ороной почтын түүхэтэй, почтамтын гү, али хэлхеэ холбооной таһагай ажал ябуулгатай, почтоор дамжуулагдадаг зүйлнүүдые илган бэлдэхэ шэнэ онол аргануудтай хүн зониие танилсуулха выставкэнүүд эдэ үдэрнүүдтэ хэлхеэ холбооной предприятинуудта эмхидхэгдэнэ.

Октябриин 9-һөө 15 хүрэтэр ороной олохон почтамтнууд ба хэлхеэ холбооной таһагуудта абтаһан бэшэгүүд, дээрэ «Бэшэгүүдэй недели» гэһэн штемпель дарагдаха.

ВСМ-эй президиумэй сесси дүүрэв

САНТЬЯГО. (ТАСС). Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй (ВСМ) президиумэй сесси Чилиин ниислэлдэ болоод, октябриин 9-дэ тараба. 70 гаран ороной түлөөлэгшэд мүнөө сагай уласхоорондын байдалые, национально-сүлөөрэлгын түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал хангахын түлөө арадуудай тэмсэлдэ хабаатай шухала асуудалнуудые дүрбэн үдэрэй туршада зүбшэн хэлсэбэ.

Зүүн-Урда Азидахи байдал тухай асуудал зүблэхэ зүйлэй гол пунктнуудай нэгэн байгаа. Вьетнамда эсэргүү США-гай ээрхэг түримхэй ябуулгын үргэлжэлүүлэгдэжэ байһые делегадууд тусхай шиидхэбэри доторoo эрид шууд буруушааба, Вьетнамай, Лаосой ба Камбоджын арадууд тушаа баримталан бэелүүлэгдэжэ байгаа колониальна шэнэ түхэлэй политикые эрид шууд буруушааба.

Сессидэ хабаадагшад зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, хүсэд бүрин хуряаха шухала гээд, мүн национальна бэеэ дааһан байдалай түлөө, шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүү бүхы дэлхэйн арадуудай тэмсэлые һайшаан дэмжэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Ассамблейе ерэхэ жэлдэ Москва хотодо зарлаха гэжэ ВСМ-эй президиум шиидхэбэ.

Уласхоорондын астронавтикын конгресс

ВЕНЭ. (ТАСС). Уласхоорондын астронавтикын XXIII конгресс эндэ нээгдэбэ. Замбуулиниие шэнжэлдэг мэргэжэлтэдэй энэ ехэ хуралдаанай хүдэлмэридэ дэлхэйн олохон оронуудай 1.500 делегат хабаадана. Дэлхэйе тойрон ниидэдэг хэмэл ододые хэлхеэ холбооной, навигациин, ашагта малтамалнуудые бэдэрэлгын хэрэгтэ хэрэглэлгын асуудалнуудаар элдэб оронуудай эрдэмтэдэй 300 шахуу элидхэл конгресс дээрэ соносогдохо. Тэрэшэлэн замбуулинай медицинын, астронавигациин, замбуулинай техникын олохон асуудалнууд эндэ түрүүшынхеэ зүбшэн хэлсэгдэхэ.

Академик Л. И. Седов конгрессто хабаадажа байгаа совет делегациие толгойлно. СССР-эй лётчигууд-космонавтнууд: замбуулинда гагналга хэхэ туршалга дэлхэй дээрэ анха түрүүн бэелүүлһэн Валерий Кубасов, тэрэшэлэн Анатолий Филипченко гэгшэд делегациин бүридэлдэ оронхой.

СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

1972 оной ноябриин 4-нэй субботын амаралтын үдэрые ноябриин 6-най понедельнигтэ, декабриин 2-ой субботын амаралтые декабриин 4-нэй понедельнигтэ болгохо гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Совет тогтообо.

Хонидые үрэжүүлгэ—мүнөөдэрэй шухала хэрэг

...МЖАЛТА ТУЙЛАХА НЬ ЛАБТАЙ

...хэ хонин бүриһөө 100 ...түлжүүлхэ гэһэн мү... республикын хонишо... ... үргэнөөр дэлгэрэн... ...зорилгые бэелүүлхын ... хонидоо түхэреэн ...тобир тарган байлгаха, ...нна үрэжүүлгэ һай... ...гаха, хурьгадаа һай... ...үүһэлхэ гэхэ мэтэ ... хонишодой урда ... гээшэ. Мэнэ һаяхан ... аймагай Карл ... нэрэмжэтэ колхозой ...ой хөөрэлдэжэ, ажал ... һонирхогдоһон

...колхозой хонишод 30 ... шахуу хонидые жэл ... оруулдаг юм. Тэдэ... ... хүдэлмэришье һүү... ...нүүдтэ урагшатай гэ... ...лхэ хэрэгтэй. Хэр... ... жэлэй саада тээ 100 ... бүриһөө дунда зэргээр 75—85 хурьга түлжүүлдэг байгаа һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ 91 хурьга түлжүүлжэ шадаа. Колхозой главна зоотехник, республикын габьяата зоотехник Батор Аюшеевич Ринчинов энэ амжалтын гол шалтагаае элирүүлхэдээ «хонишоднай ажалдаа эзэн ёһоор хандадаг болоо» гэжэ хэлэһэн байна. Энэ тон зүб гэжэ һанагдана. Юундэб гэхэдэ, тус колхоздо хонин ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, дүй дүршэлтэй хонишод олон юм. Колхозой суута хонишон, Ленинэй орденой кавалер, коммунист Ольга Энхеевна Сангадиева һүүлэй гурбан жэлэй туршада иимэ үрэ дүнгүүдые туйлаһан байна: 1970 он — 100 эхэ хонин бүриһөө 125 хурьга, 1971 ондо — 100-һаа—130 хурьга, 1972 ондо — 113 хурьга түлжүүлээ. Тиихэдээ хонишод С.Б. Раднаева, С. А. Эмедеева, Р. Б. Содбоева болон бусад жэл бүри 100 эхэ хонин бүриһөө 100-һаа дээшэ хурьга түлжүүлдэг онол шадабаритай болонхой.

Мүнөө тус колхоз соо хонидые үрэжүүлхэ халуун хаһа эхилбэ. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хони үсхэбэрилдэг гурбадахи фермын хонишод энэ ажалдаа тон харюусалгатайгаар хандана. Фермын хонишод үнгэрэгшэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 95 хурьга түлжүүлээ һэн. 4 мянга гаран эхэ хонид эндэ тоологдоно. Ахалагша хонишод гол түлэб өөһэдөө отарынгаа хонидые үрэжүүлнэ. Энэнь һайшаалтай гээшэ ааб даа. Юундэб гэхэдэ, ахалагша хонишон оорынгөө хонидые һайнаар үрэжүүлхэеэ оролдоно ха юм. Ахалагша хонишод С. Б. Раднаева, С. Б. Линхоева, Е. М. Бадмаева, Р. Б. Содбоева өөһэдөө техник-үрэжүүлэгшэд болонхой. Тэдэнэр үнгэрэгшэ жэлдэ хонидоо өөһэдөө үрэжүүлээд, 100 эхэ хонин бүриһөө 95 — 100 хурьга түлжүүлээ һэн. Мүнөө искусственна үрэжүүлгэ һайнаар үнгэргэгдэжэ байна. Е. М. Бадмаевагай, С. Б. Линхоевагай, С. Б. Содбоевагай оторануудай хахад хонидынь үрэжүүлэгдэнхэй.

Искусственна үрэжүүлгэ һайнаар үнгэргэхын тула хонид тобир тарган байха ёһотой гээд энэ фермын хонишод һайн мэдэдэг. Тиимэһээ зунай үедэ тунга ногоон дээрэ, хонидоо һайнаар манажа, таргалуулха гэжэ оролдодог. Жэлһээ жэлдэ энэ фермын хонишод таряанай узуур дээрэ хонидоо бэлшээжэ, хонидоо үрэжүүлгэдэ бэлдэдэг заншалтай. Мүнөө С. А. Эмедеевагай, Р. Б. Содбоевагай, Б.К. Эрдыниевэй даадаг отаранууд үбэлжэдэг газарһаа 15—20 километр холо оршодог Хүнтэйн үргэн талада гаранхай. Тэдэнэр хонидоо таряанай узуур дээрэ ноябриин һайндэр болотор бэлшээжэ, үрэжүүлгэеэ дүүргэхэ байна.

Хонидые үрэжүүлгын урда тээ техник-үрэжүүлэгшэдэй семинар үнгэргэгдэһэн, отаранууд хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаһан байна. Иимэ бэлэдхэлтэйгээр үрэжүүлгэеэ эхилдэг тула гурбадахи фермын хонишод жэл бүри 100 эхэ хонин бүриһөө олон хурьга түлжүүлнэ, гүрэндэ нооһо тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргэнэ. Мүнөө жэлдэ эхэ хонидоо эмхитэйгээр үрэжүүлһэн гурбадахи фермын хонишод ерэхэ жэлдэ мүн лэ амжалта туйлахань лабтай.

С. ОЧИРОВ.

Ленинэй ордено Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилэн гаргадаг цехэй хүдэлмэришэд болон алба хаагшад арад зондо хэрэгтэй эд бараа һайн шанартайгаар, ехээр үйлэдбэрилхэ гэжэ оролдоно. Энэ цех түсэбөө ходо үлүүлэн дүүргэдэг юм. Цехтэ үйлэдбэрилэгдэһэн үргэн хэрэгэлэлэй эд бараан Ураал — Алас-Дурна хүрэтэр тарана. Цехэй слесарь Вячеслав Степанович Ковалюк ухаалан зохёолгын ажал урагшатайгаар ябуулдаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник нүхэр Ковалюк В. С. ажалдаа.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ҮНДЭҺЭ ҺУУРИМНАЙ НЭГЭН, ХОЛБОО БАРИСААМНАЙ БЭХИ

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын завод республикынгаа бусад предприятинуудтай хамта оронойнгоо область, хизаарнуудтай экономическа нягта холбоотой. Мүнөө үеын хүсэтэ локомотив, вагонуудые заһабарилхын, олон тоото элдэб запасной частьнуудые, элдэб шудхалаа хэхын тула орёо оньһон станок, машинанууд хэрэгтэй болодог, цехүүдые техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлхэ эрилтэ табигдадаг.

Завод Эхэ оронойнгоо бусад экономическа районуудһаа хэрэгтэй техникэ, зэр зэмсэг абажа, үйлэдбэреэ хүгжөөнэ. Өөрынгөө ээлжээндэ урдахи зорилгоёо бэелүүлэн, Эхэ орондоо хэрэгтэй продукци бүтээнэ.

Экономическа талаараа нэгэ үндэһэ һууритай бусад область, республикануудтай ямар холбоотой байһан тухай хөөрэжэ үгэхыень манай корреспондент заводой хэдэн хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаһан байна. Тэдэнэй үгэһэн харюу доро толилогдобо.

УРААЛҺАА АЛАС-ДУРНА ХҮРЭТЭР

Н. А. АСТАПЕНКО, заводой начальнигай орлогшо:

Заводоймнай ажабайдал минуташье замхадаггүй. Бүхэли сүүдхэ соо таһалгаряагүйгөөр хүдэлдэг үйлэдбэри, цехүүд заводто бии. Үбэл зунгүй, халуун хүйтэншье сагта заашье зогсонгүй хүдэлжэ байгаа түмэр замай транспорттай адлирхуу үйлэдбэритэйбди. Манай коллектив хүсэ ехэтэй локомотивуудые, пассажирска вагонуудые заһабарилжа, тэдэниие дахинаа шэб шэнэхэн болгожо, холын аян замда мордохуулдаг.

Шэнэ шэрээр ялалзажа, линидэ алба хэхээр бэлэн болгогдоһон эдэ локомотив, вагонуудые сүүдхын алишье сагта заводой хашаа соо харахаг. Теэд тэдэниие заһабарилхын тула олон юумэ хэрэгтэй ха юм. Элдэб деталь, частьнуудые шэнээр шудхан бэлдэхэ, тошылдон тааруулха, электрын оньһон частьнуудые заһабарилха орёо хэрэгсэлнүүд хэрэгтэй. Имэ эрилтэтэй тааруулагдан завод баригдаа, һүүлээрнь шэнэдхэн байгуулагдаа. Энэ ажал мүнөөшье үргэлжэлүүлэгдэһээр.

Механическа томо шэнэ цех баригдажа байнхай. Тэрэнээ ерэхэ жэлдэ ашаглалгада тушаахабди. Шэнэ цех жэлдээ 6,5 миллион түхэригэй продукци бүтээхэ хүсэ шадалтай байха, заводой үйлэдбэридэ горитой һуури эзэлхэ. Мүнөө дээрээ заводто хэгдэһэн элдэб шудхалаагай ехэнхи хубинь болбосоруулагдангүй ябуулагдана. Цехээ ашаглажа эхилхэдэ, бэлэн продукци эльгээдэг болохобди. Ороной ондоо заводуудһаа асарагдаһан олон тоото станогууд эндэ тодхогдохо.

Цехүүдые үргэдхэхэ, шэнэдхэн байгуулха хэрэгтэмнай ороной бусад область, хизаарнууд, аха дүү республиканууд горитой ехэ туһаламжа хүргэнэ. Экономическа энэ холбоо барисаамнай олон янзын юм. Электрын ехэ вольтно түхеэрэлгэ Украинын Хмельницкэ электро-түхеэрэлгэнүүдэй заводһоо абтана. Металл болбосоруулгын станогууд Москвагай «Красный Пролетарий», Ленинградай Свердловой нэрэмжэтэ, Грузиин ССР-эй Тбилисиин станок бүтээлгын заводуудһаа асарагдана. Манай эндэ хэрэглэгдэдэг барилгын кранууд, уһа бүлэдэг түхеэрэлгэ Коми АССР-эй, Башкирай АССР-эй заводуудта бүтээгдэһэн байха юм.

Булад шудхалгын цех хэдэн жэл соо шэнэдхэн байгуулагдаһаар. Мартен пеэшэнүүдэй орондо бүтээсэ ехэтэй электрын пеэшэнүүд эндэмнай тодхогдохо. Нэгэ пеэшэн хүдэлжэ эхилэнхэй, продукци үгэнэ. Хоёрдохинь тодхогдожо байнхай. Үшөө нэгэ пеэшэн һаяхан абтаа. Цехтэ тодхогдохо эдэ пеэшэн, түхеэрэлгээр бидэнэрые Новосибирскын термическэ түхеэрэлгэнүүдэй завод хангадаг.

Шэнэдхэн байгуулагдажа байгаа кузнечнэ цехтэ, шэнээр баригдажа байгаа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэ, электрын лини барилгада ондоо тээһээ асарагдаһан түхеэрэлгэ, материалнууд хэрэглэгдэнэ.

Энээгээр экономическа холбоо барисаамнай хизаарлагданагүй. Ондоо тээһээ асарагдаһан түхеэрэлгэ хэрэглэхэһээ гадна, аша туһатай туһаламжа эрдэмтэдһээ, научно-шэнжэлэлгын институдуудһаа абанабди. Заводые бодхоожо эхилһэн 30-аад онуудые коллективнай мартадаггүй. Хани барисаанай ёһотой жэшээ болоһон манай заводой асари ехэ барилгые харуулһан документнүүд, фото-зурагууд заводой музей соо мүнхэжүүлэн хадагалагданхай.

Ород, мүн бусад яһатанай түлөөлэгшэд завод бодхоолсоо һэмнай. Комсомолой путёвкоор ерэжэ, дүй дүршэлөө дамжуулан үгэһэн нүхэд олон байгаа. Заводой барилга үнэхөөрөө баатаршалгын, олон арадуудай халуун хани харилсаанай жэшээ болоо һэн. Б. З. Поздеевэй, Е. Г. Курочкинай, М. А. Чернышовой болон бусадай нэрэ мэдээжэ юм. Мүнөө цехэй начальнигаар хүдэлжэ байһан А. И. Лобынцев, главна механик А. Л. Смирнов, мүн комсомолой путёвкоор ороной түбэй городуудһаа ерэһэн бусад олон хүдэлмэришэд завод барилсаһан, хожомынь эндээ хүдэлжэ, хүдэлмэришэн ангиин ёһо заншал дамжуулан үгөө һэмнай.

Энэ ёһо заншал үргэлжэлүүлэгдэжэ, шэнэ удха шанартай болоо. Өөһэдынгөө станок, түхеэрэлгэ эльгээһэн предприятинуудай түлөөлэгшэд заводтомнай ерэжэ, тэдэнээ тодхолсожо, хүдэлгэжэ үзэдэг. Гадна научно-шэнжэлэлгын, проектнэ олон организацинууд заводые шэнэдхэн байгуулалгада хабаадалсана.

Харьковай «Трансзаводпроект» институдай хүдэлмэрилэгшэдэй зохёоһон проектээр заводой цехүүд һэльбэгдэн заһабарилагдажа, үргэдхэгдэжэ байна. Ленинградай «Транссигналсвязь» гэжэ проектнэ институдай коллективэй манай предприятида үзүүлдэг туһаламжань ехэ юм. Цехүүд, участогуудай хоорондо автомат аргаар телефонно холбоо байгуулха лини тэдэнэй проектээр баригдаа.

Заводой ажабайдал ехэ орёо ха юм. Элдэб асуудал шиидхэхэ, шэнэ юумэ туршаха хэрэгтэй болодог. Эдэ бүгэдые өөһэдынгөө хүсэ шадалаар бүтээхэ аргагүй гээшэ. Тиимэһээ туһаламжын хэрэгтэй болоходол, хүршэ гү, али холынгоо нүхэдтэ хандадаг гээшэбди. Галай аюул сараха автотакика, газар доогуур лини татаха шэнэ техникэ тодхохо хэрэгтэ Хабаровска автоматикын, Эрхүүгэй «Дорпроект», мүн бусад олон институдууд туһаламжа хүргэнэ.

Үйлэдбэриие эмхидхэн хүтэлбэрилгын оньһон арга (АСУ, АСУП) хэрэглэхэ бэлэдхэл заводто хэгдэжэ эхилээ. Эртээнһээ зохёогдоһон программын ёһоор хүдэлхэ станогууд абтаха. Энэ орёо асуудалые урданай мэтэ бусад коллективүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй аха дүү, нүхэр ёһоной туһаламжаар шиидхэхэ байнабди.

Ф. Г. ТИМАНОВСКИЙ, заводой худалдаанай таһагай начальник:

Продукцияа эльгээдэг городуудые тэмдэглэн харуулһан Эхэ оронойнмнай карта промышленна олон предприятинуудта эли газарта үлгөөтэй байдаг. Имэ баримта хүдэлмэришэн ангиин хоорондоо нягта холбоотойгоор ажалладаг, нэгэ уг зорилго дүүргэжэ байһые элирүүлдэг гээшэ. Мүн хүдэлмэришэдэй бүтээһэн юумээрээ омогорходогые энэ мүн лэ элишэлнэ гэхээр.

Имэ карта заводоймнай музей соо үлгөөтэй юм. Манай коллективэй продукцияа эльгээдэг город, областьнууд олон. Тоолохо болоо һаа, 400 һайса гараха. Ураалһаа эхилээд Алас-Дурна хүрэтэр, хойто зүгһөө урда зүгэй городуудтай холбоотойбди. Заводто заһабарилагдаһан электровоз, тепловозууд, вагонууд оронойнгоо түмэр харгыгаар баруулжа, хойшоо, урагшаашье шуумайлдана. Энээнһээ гадна, локомотив, вагонуудай запасной частьнууд бүтээгдэнэ. Һарадаа 2 миллион түхэригэй имэ частьнуудые ондоо тээшэнь эльгээнэбди.

Манай завод ороной зүүн зүгтэхи имэ эгээл томо предприяти юм. Тиимэһээ оронойнгоо түмэр замай олон харгынуудые запасной частьнуудаар хангадаг болообди. Түмэр замһаа гадна, запасной частьнууд Зам харилсаанай министерствын, мүн ондоошье мэдэлэй промышленна предприятинуудта эльгээгдэнэ. Тэдэнэй тоо олон, 70 гаран байха. Грузи, Прибалтика, Москва, Ташкент, Хабаровск, Ленинград, Волжск, Вязьма гэхэ мэтэ городууд энэ продукциемнай абадаг.

Оронойнтоо дабшалтатай нэгэ алхамаар заводнай хүгжэнэ. Түмэр замай арадай ажахыда ямар һуури эзэлдэг, ямар удха шанартай байһан тухай хэлэһэнэй үлүү. Энэ мэдээжэ баримта ха юм. Манай завод түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ баригдаа. Тэрэ гэһэнһээ хойшо арадай ажахын шухала даабари дүүргэһээр. Түрүүшээр паровозуудые, хожомынь вагонуудые, шэнэ маркын паровозуудые заһабарилдаг, бүтээдэг байгаа. Арадай ажахыда хэрэглэгдэдэг паровозуудые бүтээхэ даабаряа амжалтатайгаар дүүргэһэнэй түлөө завод 1948 ондо Ленинэй орденоор шагнагдаһан юм.

Тад ондоо продукци—хүсэ ехэтэй локомотивуудые заһабарилха даабари коллективтэ 60-аад онуудта үгтөө һэн. Үйлэдбэреэ үндэһөөрнь хубилгаха, шэнэ техникэ, технологи шудалха, цехүүдые шэнээр үргэдхэн байгуулха хэрэгтэй болоо. Коллектив энэ зорилгоёо һайнаар дүүргээ. Хэдэн маркын тепловозууд заһабарилагдана. Түмэр замай транспортын электрижүүлэгдэхэдэ, орёо оньһон электровозууд заһабарилагдажа эхилээ. Электромашинна, дизельнэ, газогенераторна цехүүд шэнээр байгуулагдаа.

Эхэ оронойнгоо үгэһэн даабари дүүргэжэ шадаха кадрнууд заводто хүмүүжэн ургаа. Мүнөө үеын локомотивуудые заһабарилха хүдэлмэришэд бэлдэгдээ. Заводой үйлэдбэри миниин эндэ хүдэлжэ эхилһэн 1935 онһоо хойшо танигдахаар бэшээр хубилһан байна. Шэнэ, бүтээсэ ехэтэй техникэ, түхеэрэлгэ хүдэлмэришэдэй мэдэлдэ үгтэнхэй. Үйлэдбэримнай оньһожоруулагдаа. Вагонуудай модо бэлдэдэг, вагонуудые хабсаргадаг цехүүд урдань ехэ олон хүдэлмэришэдтэй байгаа. Мүнөө тэдэнэй тоо үсөөрһэн, харин бүтээдэг ажалынь ехэшье, орёошье болоһон байна. Үйлэдбэреэ оньһожоруулһанай, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар үсөөн хүдэлмэришэд ехэ хэмжээнэй продукци бүтээдэг болоо.

Гол продукцияа бүтээхэһээ гадна, заводнай ондоо шэглэлтэйгээр хүгжөөгдэнэ. Шэрэм, булад, зэд шудхалаа хэгдэнэ. Манай үйлэдбэритэй адлирхуу бусад заводууд шудхалаа, запасной частьнуудые бүтээдэггүй. Мүн үйлэдбэриин үлэгдэл, арга боломжо хэрэглэжэ, арад зоной хэрэглэлэй зүйлнүүдые бүтээхэ даабаритайбди. Һарадаа 100 мянган түхэригэй зүйлнүүд хэгдэнэ. Энэ продукци мүн лэ Ураал хүрэтэр, зүүн зүгэй Южно-Сахалинск, Петропавловск-Камчатский хүрэтэр наймаалагдана.

Заводые бодхоон байгуулалгада ороной түбэй хүдэлмэришэн анги ехэ туһаламжа хүргөө һэн. Тэдэнэр урдань мал үсхэбэрилдэг үндэһэ яһатаниие индустри хүгжөөлгэдэ хабаадуулаа, хүдэлмэришэнэй мэргэжэл шудалхадань туһалаа. Олон яһатанай — ород, украин, белорус, татар, казах, тоолохо болоо һаа, үшөө олон арадуудай түлөөлэгшэд заводтомнай нэгэ бүлэ мэтэ эбтэй эетэйгээр ажаллана. Бусад арадуудай туһаламжаар бодхоогдоһон завод республикынгаа промышленна бусад предприятинуудта туһаламжа хүргэдэг, хүдэлмэришэн ангиин ёһо заншал дамжуулан үгэдэг байгаа. Мүн бэлэдхэлтэй, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэдөө эльгээжэ, бусад коллективүүдтэй түрүүшын алхам хэгдэһэн юм.

Манай завод интернациональна туһаламжын, оронойомнай предприятинуудай экономическа холбооной нэгэ тодо гэршэ болоно.

Ленинэй орденто Улаан-Удын ЛВРЗ-гэй шэрэ... халгын цех коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэрг... Энэ цехтэ СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе ... союзна республиканuудта зорюулагдаһан долоон ... үнгэргэгдэнэ. Белорусси, Украина, Казахстанда зор... һан долоон хоног үнгэргэгдэжэ дүүрэнхэй. Долоон хо... үедэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ цехэй хүдэлмэришэд ... нуудаа үлүүлэн дүүргэхэ гэжэ эрмэлзэнэ. Дээрэ дүрэ... республиканuудта зорюулагдаһан долоон хоногой даа... 120 процентээр дүүргэгдэдэг байгаа. Энэ цехэй хүд... шэн Михаил Поймонов эндэ һайнаар хүдэлжэ шалга... хэр Поймонов һайн шанартайгаар ажалладаг, тиим... биин тамгатай юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Поймонов.

А. МАНТАЕВАЙ ф...

ШУБУУШАДАЙ БҮ...

Жэл бүри зун-намарай үедэ миллион үлүүтэй нугаһа тэжээжэ, гүрэндөө ходол хорёод мянган центнер эрхим шанартай шубуунай мяха тушаадаг Кабанскын совхоз гансашье республика соогоо бэшэ, бүхы орон доторoo унинэй мэдээжэ болонхой.

Хэнэйшье мэдэһээр, жэл бүри нугаһанай дальбараа олоор абахын тула эмэ нугаһадые зүбөөр харууһалха, хаһа саг соонь һайнаар үндэгэлүүлхэ хэрэгтэй аабдаа. Тиимэһээ тус совхозой Истомино тосхондохи эхэ нугаһадые үсхэбэрилдэг фермын шубуушадые эгээл харюусалгатай ажалтай хүнүүд гэжэ тоолодогынь зүйтэй. Эмэ нугаһадые үхэл гарзагүйгөөр, тарган һайнаар үбэлжүүлхэ, хабар эртэ тэдэнһээ үндэгэ олоор абаагүй һаа, яагаад нугаһа олоор дэгжээхэбши, аргагүй.

Елена Танхаевна Хосидаева, тэрэнэй хүбүүн Юрий эндэхи Истоминын фермэдэ хүдэлдэг юм. Байгша ондо эндэхид хамтадаа 1.500 мянган үндэгэ абажа, дальбараа болгуулхаяа инкубаторна станцида тушаагаа. Фермын шубуушад бултадаа даабаряа үлүүлэн дүүргээ. Тэрэ тоодо Елена Хосидаева баһал өөрынгөө хаража байһан эмэ нугаһадһаа үндэгэ абаха даабаряа холо үлүүлээ юм.

— Һүүлэй юһэн жэлдэ нугаһа үсхэбэрилжэ байнаб. Ажалынь ехэ харюусалгатай, хүндэшье һаа, ашаг олзо ехэтэй. Энэ хүдэлмэридөө яһала дүршэгдөөшье гээшэ, — гэжэ Елена Танха... нэ.

Нүхэр Хосидаевагай ... бүүн Юрий сэрэгэй ал... жэ ерээд, энэ фермэд... затораар хүдэлдэг, ... эдюулхэ таряа тала... ажалтай.

— Бидэ анхандаа Б... дарада, Корсаково тосх... һүүһан зомди. Теэд ... лоходонь нишэ зөө... Шэнэ газарта түбхин... гүрэнһөө мүнгэ зөөри ... һалаа, эндэхи ород ... халуунаар, хүршэ ёһо... абаа, гэр барижа ороход... болохоор туһалаа юм. ... рээ, ажабайдалдаа ёһо... хүршэнэр, хани нүү... һуудагбди. Манайш ... вет орондо ажабайда... һайхан ха юм даа, — ... нын эсэгэ, мүнөө пенси... Танхай Хосидаевич ... даг.

Энэ айлай гэр соо ор... рүүл, сэбэрхэн, шэнэ ... бигданхай, «Горизонт» ... мо телевизор харагдана.

Истоминын ферм... Совет ороной зүг бүхэн... олон ондоо үндэһэ яһа... лөөлэгшэд эбтэй эетэй ... хүдэлнэ. Елена Танх... луу ород басаган Мари... вае шубуушанай ажал... жа, өөрынгөө баян ... лые дамжуулаа. Мүн... хоюулаа фермэ соогоо ... буушад гэжэ алдартай ...

А. ХАЛ...

Кабанскын аймаг.

ПЛЕНУМ БОЛОБО

Буряадай «Знание» бүлгэмэй республиканска, Улаан-Үдын городской организацинуудай нэгэдэмэл пленум һаяхан болобо. Пленумдэ хабаадагшад «Знание» бүлгэмэй Бүхэроссин V-дахи, Бүхэсоюзна VI-дахи съезднүүдэй дүнгүүд ба Буряадай организациин зорилгонууд», «Арадай университедүүдэй хүдэлмэри ба зорилгонууд тухай» гэһэн асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ.

Түрүүшын асуудалаар съездын делегат, философиин эрдэмэй кандидат нүхэр Янгутов, хоёрдохи асуудалаар—хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор Элиасов элидхэл хэбэ.

Эдэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ Н. П. Мараев, Л. Д. Мадыева, Н. С. Димова, Г. Н. Ананин, КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь С. В. Ангапов болон бусад хабаадалсаа.

Политическэ ба научна эрдэм мэдэрэлые ажалшадай дунда дэлгэрүүлэн тарааха талаар гол зорилгонууд тухай, зарим организацинуудай ажал хүдэлмэридэ түйлаһан амжалтануyд тухай элидхэлшэд ба үгэ хэлэгшэд хөөрэһэн байна. Жэшээлэбэл, Мухар-Шэбэрэй аймагай хүдөө ажахын эрдэм шудалдаг арадай университет, Буряадай багшанарай институдай педагогическа эрдэм шудалдаг университет һайнаар хүдэлдэг гэжэ тэмдэглэгдээ.

Гэхэтэй хамта, лекционно хүдэлмэридэ дайралдадаг дутагдалнууд элирүүлэгдээ. Республикын Финансын министерствын, Гүрэнэй банкнуудай хүдэлмэрилэгшэд экономическа эрдэм мэдэрэл дэлгэрүүлхэ талаар хүдэлмэридэ хабаадалсанагүй гэжэ шүүмжэлэгдэбэ.

КПСС-эй обкомой пропаганда, агитациин таһагые даагша М. М. Гаськов, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. И. Дубровский гэгшэд пленумэй хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

«Знание» бүлгэмэй байгуулагдаһаар 25 жэлтэй дашарамдуулан, «Знание» бүлгэмэй эдэбхитэдтэ Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаа.

О. ЦЫБИКОВ.

АЖАЛАЙ ЖАГСААЛ

СССР

РСФСР

СИБИРИИН ТАЙГЫН «ТАДЖИКИСТАН»

Красноярска хизаарай Саяан шадарай тайгын дунда хорин табан жэлэй саада тээ эмхидхэгдэһэн «Таджикистан» гэжэ леспромхоз Таджигай ССР-эй арадай ажахын хэрэглэмжэдэ миллион кубометр барилгын модо эльгээбэ. Энэ леспромхоздо бэлэдхэһэн барилгын модон, хюроөдэгдэмэл материал Душанбейн байрын гэрнүүдэй, Нурегэй ГЭС-эй барилгануудта эльгээгдэнэ.

«Таджикистан» леспромхоз—Дунда Азиин республикануудай Красноярска хизаарта байгуулагдаһан модо бэлэдхэлгын дүшэн предприятиин нэгэн юм. Эдэ предприятинуудай мэдэлдэ 1,5 миллион гектар ой модото газар таһалжа үгтэнхэй. Дунда Азиин модоор хомор республиканууд тус хизаарһаа жэлдээ дунда зэргээр хоёр миллион кубометр модо түсэбһөө гадуур абана. СССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ леспромхозуудай хүдэлмэришэд дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые баталан абаһан юм. Жэшээнь, «Таджикистан» леспромхоздо жэлэй эхинһээ хойшо ажалай бүтээсэ гурбанай нэгэ хубяар дээшэлээ, продукцияа худалдаанда ябуулха түсэбынь үлүүлэн дүүргэгдэнэ. Леспромхозой түрүү хүдэлмэришэд Б. Зубков, С. Карташов, Ф. Даль гэгшэд Таджигай ССР-эй Верховно Соведэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан байна.

Узбегэй, Таджикистанай, Туркмениин модошод Красноярска хизаарай модошодтой аха дүүгэй хани барисаатай боложо, дүй дүршэлөө халан абалсана, хэрэгтэй болоо һаань, бэе бэедээ туһалалсалгада хэзээдэшье бэлэн.

А. ЩИГЛЕНКО,
ТАСС-ай корр.

УКРАИНА

ИНДУСТРИАЛЬНА ХИЗААРАЙ ЭНЕРГЕТИКЭ

Шэнэдхэн хубилгагдажа байһан Кураховска ГРЭС-тэ 200 мянган киловатт хүсэтэй түрүүшын агрегат хабсаргагдажа эхилэнхэй. Энэ турбина хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай һүүлээр Ленинградай металлическа заводой хүдэлмэришэдэй Донбассда бүтээжэ үгэһэн дүшэдэхи захил болоно.

Макеевскын Кировэй нэрэмжэтэ металлургическа заводто мүнөө болотор хуушарһан генератор ток үгэнэ. Тэрэ генераторай бишыхан таблица дээрэ «Ленинградай блокадын үедэ бүтээгдэһэн» гээд бэшэгдэнхэй байдаг. Герой хотын ажалшадай энэ бэлэг фашис эзэмдэгшэдһээ индустриальна хизаарай һаяхан сүлөөлэгдөөд байһан 1943 ондо эльгээгдэһэн байха юм.

Хэдэн арбан жэл үнгэрөө, Ленинградай машина бүтээгшэдэй хубитала оруулалсаагүй нэгэшье ГРЭС Донецкын газар дайдада байхагүй. Зуу, хоёр зуу мянган киловатт хүсэтэй агрегадуудые, хиналта шалгалтын приборнуудые, автомат түхеэрэлгэнүүдые хаанашье хаража болохо. Славянскын ГРЭС шэнэ техникэ туршалгын тусхай полигон болгогдонхой. Ленинградай машина бүтээгшэд тус бүридөө аяар 800 мянган киловатт хүсэтэй агрегадуудые эльгээһэн байна.

Юһэдэхи табан жэлэй туршада Донецкын энергосистемын хүсэн 1,7 дахинаар ехэдхэгдэхээр хараалагданхай. Нүүрһэшэдэй хизаарта бодхоогдожо байһан томо томо ГРЭС-үүдтэ Ленинградай маркатай хүсэ ехэтэй агрегадууд тодхогдохо.

Б. ГЕРЦЕНОВ,
ТАСС-ай корр.

ТУРКМЕНИ

РЕСПУБЛИКЫН ЭГЭЭЛ ЕХЭ

Советскэ Союзай бүхы наци ба үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд—хоёр хахад мянган барилгашад Туркменидэхи эгээл томо Марын ГРЭС барижа байна. Энэ станци нютагай түлишэ—байгаалиин газаар хүдэлхэ юм. СССР-эй 50 жэлэй ойн һайндэрэй урдахана ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээн ашаглалгада үгтэжэ, промышленностьда электрын элшэ хүсэ үгэхэнь.

Барилгын эгээл харюусалгатай участок гэхэдэ, гол корпус болонхой. Эндэ «Гидромонтаж» трестын Марын участогай хүдэлмэришэд хабсаралгын шэнэ арга хэрэглэнэ. Тингэжэ 30 тонно шэгнүүртэй колонные оройдоо 4 час соо тодхоно, урдань имэ саг соо тэрэнэй нэгэ хубиие тодходог һэн. Сибирь болон Ураалай гидроэлектростанцинуудай барилгада хабаадалсажа, баян дүршэлтэй болоһон И. И. Саханевичэй хүтэлбэрилдэг хабсаргагшад хүдэлмэриингөө хэмжээе 2,5 дахинаар бага болгожо, тулгануудые тодхохо ажалые 1,5 дахинаар түргэдхэжэ шадаа.

Хабсаралгын шэнэ аргые «Средазэнергомонтаж» трестын хүдэлмэришэд амжалтатайгаар хэрэглэнэ. Проектын ёһоор станциин котлоагрегат 290 блогһоо хабсаргагдажа байһан һаа, мүнөө 72 болгогдожо, барилгын 60—70 үдэр арьбалха арга олдобо.

Түрүүшын энергоблогые ашаглалгада үгэхэ саг ойртонхой. В. П. Вершининэй хүтэлбэрилдэг түрүү бригада гол корпус соо турбинын һуури бэлдэхэ хүдэлмэриие болзорһоонь 7 үдэр урид дүүргээ. Энэ харюусалгатай ажалда ород Виноградов, лезгин Тагиев, украин Прийма, туркмен Оразов, азербайджан Мовлямов гэгшэд онсо шалгарһан байха юм.

Оронойнмнай олон городуудһаа захигдаһан барилгын материал, техникэ, түхеэрэлгэ ерэжэл байдаг. Волго шадар ба Ураалһаа автомашинанууд, Украинаһаа—кранууд, РСФСР ба Казахстанһаа — барилгын материал асарагдана.

Р. ОВЕЗКЛЫЧЕВ,
барилгын диспетчер.

Ашхабад.

АЗЕРБАЙДЖАН

ХҮСЭТЭ ГУРБАН БААТАР

Бакуда бүтээн гаргагдадаг шэнэ элеватораар нефть абадаг хүсэ ехэтэ агрегадууд хангагдажа эхилбэ. Энэ элеваторай ашаар булад түмэрөөр хэгдэһэн тон бүхэ соргонууд газар руу шаагдаха юм. Володарскын нэрэмжэтэ заводто бүтээгдэһэн энэ элеваторые Украинын нефтянигууд туршажа үзэбэ. Хоёр тиимэ элеватор хэрэглэн, тэдэнэр аяар 40 километрһээ дээшэ утатай сорго газар руу шаагаа. Энэ элеватор—нэгэдэхи баатар.

Хоёрдохи баатар — гүнзэгы скважина заһабарилха орон доторхи эгээл хүсэтэй тусхай агрегат мүн. Аяар табан зуун хүсэнэй автомобиль үйлэдбэриин бүхэли комплекс шэрэжэ ябадаг: юһэн дабхар гэрэй зэргэ үндэр саха, лебедко, скважина цементировалхэ насостой, ротор болон лабораторитой. Энэ ехэ агрегадые Азербайджанай научно-шэнжэлгын ба нефтиин проектнэ институдай хүдэлмэрилэгшэд зохёон бүтээһэн байна.

Гурбадахи баатар — хүндэ ашаа зөөхэ машина. Тэрэ машинаар нэгэ доро бульдозер, лебедко, үрэмдэлгын түхеэрэлгэ зөөжэ болохо юм.

Бакуда бүтээгдэһэн энэ машиные зохёолгодо оронойомнай арбаад городой инженерно техническэ хүдэлмэрилэгшэд хабаадаһан байна.

Мүнөө нефтиин промышленностьда хэрэгтэй, орон доторнай үйлэдбэрилэгдэдэг бүхы түхеэрэлгын гурбанай нэгэ хуби Азербайджанда хүртэнэ. Гансахан 1972 ондо эндэ дүшэһөө дээшэ шэнэ түхэлэй машина ба агрегадууд бүтээгдэдэг болоо. Табан жэлэй эсэс болотор тус һалбариин үйлэдбэриин хэмжээн хоёр дахин шахуу дээшэлхэ байна.

В. ВАСИН,
ТАСС-ай корр.

Баку.

КАЗАХСТАН

ВОЛГЫН УҺАН — КАЗАХСТАНАЙ ТАЛАДА

Һүни орой болоһон хойно Джаныбек тосхондо электрын гал яларшаба. Хүн зон хүлгэжэ, тосхонойнгоо заха тээшэ гүйлдэжэ мэдээ. Электрын гэрэл доро уһанай салгидаан нюдэ һаргаажа байба.

Үнгэрһэн зунай үедэ Баруун Казахстанай талын гол горхонууд хаташаһан гээшэ. Ураалай областиин Джаныбекскын райондо уһан бүришье ехээр дуталдаа. Энэ бэрхэшээлые усадхахын тула 12 километр утатай канал түргэн малтажа, Джаныбек тосхониие Волгоградай областиин Палласовска уһанай магистральтай холбохо гэһэн шиидхэбэри абтаһан юм. Эндэхи таряашадай захилые барилгашад богони болзор соо дүүргэжэ шадаа. Мүнөө ородой агууехэ Волго мүрэнэй уһан Казахстанай талада ерэнхэй.

ТАСС-ай корр.

УЗБЕГЭЙ С... Андижанска... тиин Кургана... скэ районой... совхозой хлоп... бэлэдхэлэй... нуудта энэ... 10 мянган то... ток эльгээхээр... дэнхэй. Хлопок... гуулхада ток... байһан... жэлэйхиээ... 200 тоннор... болоно.

ЗУРАГ Д...: эрхим хлопок... луулагшад М... хон Мухтаров... Мунисхон Б... лиева. Энэ ж... тонно хлопок... луулхабди... гээд эдэнэр... хэй.

ТАСС... фотохрони...

СОВЕТ АРАДАЙ АГУУЕХЭ БҮЛЭ СОО

...944 оной октябриин 11. Энэ үдэр Тувагай Арадай Рес...лика Советскэ Союзай агууехэ арадай бүлэдэ авто...мито область болоžо ороhон байгаа. Тэрээнhээ хойшо үн...эн үе соо Тувагай арадай ажахы, соёл культура хурдан ...нөөр хүгжэжэ, арад зонойнь hуудал байдал hайжаржа ...а. Эдэ бүгэдые хараада абажа, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1961 оной октябриин 10-най Указаар энэ областиие автономито республика болгоhон юм.

Газетымнай энэ хуудаhанда Тувагай автономито республикын ажалшадай түйлаhан амжалта тухай тобшохоноор хөөрэгдэнэ. Нэн түрүүлэн республикын Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Долчанмаа гэгшын хөөрөөн толилогдобо.

МИНИИ РЕСПУБЛИКА, МИНИИ АРАД ТУХАЙ

Асуудал: Тувагай Арадай Республика ССР ...най бүридэлдэ 1944 оной октябриин 11-дэ ...номито область болоžо ороhон байгаа. ...рhэн энэ үе соо тува арадай ажабайдалда ...р хубилалта болоо гээшэб?

Харюу: 1944 оной октябрь hараhаа эхил... минии республикын экономикын, минии ...дай ухаан бодолой хүгжэлтын түүхэдэ шэ...шата эхилhэн байгаа. Агууехэ совет ара...аха дүүгэй бүлэ соо тува арадай эконо...ска ба соёл культурын асари ехэ хүгжэл... мүн тиихэдэ Тувагай гүрэн түрын саа... хүгжэхэ зорилгонуудые хараада абажа, ...Р-эй Верховно Соведэй Президиум 1961 ... октябриин 10-най Указаар автономито ...стиие Тувагай АССР болгоhон юм.

Манай республика хадаа Советскэ Союзай ... залуу автономито республика болоно. ...публика доторнай 50 гаран яhатанай тү...лэгшэд мүнөө эбтэй эетэйгээр ажаhууна, ...лана. Тэдэнэй хамтын ажалай хүсөөр ...най Тувагай газар дайдын түхэл шарай ...лагдана. Республика дотор ажаhуудаг ...дай хани барисаан хадаа Совет ороной ... түрын, ниитын байгуулалтын асари ехэ ...лтын эли тодо гэршэнь болоно гээшэ.

...рhэн 28 жэлэй хугасаа соо феодализм... социализмда дамжан орохо замдаа тува ... үзэгдөө дуулдаагүй ехэ алхам хэhэн ... Коммунис партиин ленинскэ сэсэ мэр... национальна политикын илан мандаhанай ...р республикын ажабайдал танигдахаар ... болотороо хубилаа, арад зонойнь ухаан ... улам саашаа хүгжөө. 1971 онойхитой ...жэ харахада, энэ жэлдэ республикын ...ай ажахын хүгжэлтэдэ капитальна hомо...н мүнгэ зөөри 40 процентээр ехэ болоо. ... болон техникын шэнэ түйлалтанууд ...бэридэ бүри үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. ...ай арбан жэл соо электрын элшэ хүсэ ... промышленностьда хэрэглэлгэ 20 дахин, тэрэ тоодо хүнгэн промышленностьда 30 дахин ехэ болоо.

Мүнөө республика доторнай электроэнергетикэ, металл болбосоруулга, түлишын, горнорудна ба барилгын материалнуудай промышленность түргэнөөр хүгжэжэ байнхай. Һүүлэй арбан жэлэй турша соо «Туваасбест», «Тувакобальт» гэжэ комбинадууд, Каа-Хемскэ шулуу нүүрhэнэй уурхай, бусад предприятинууд ашаглагдажа эхилээ. «Туваасбест» комбинадай хоёрдохи ээлжээнэй барилга мүнөө түлэг дундаа ябажа байна. Тэрэнь энэ табан жэлэй эсэстэ ашаглалгада оруулагдажа, жэл бүри 250 мянган тонно асбест үгэдэг болохо юм. Тувагай индустриин хүгжэлтэдэ манай ороной бүхы республиканууд аха дүүгэй ехэ туhаламжа хүртэжэ байдаг.

ССР Союзай бүридэлдэ орохын урда тээ республика дотор жэл соо үйлэдбэрилэгдэдэг промышленна продукци мүнөө оройдоол арбан үдэр соо гаргагдадаг болонхой. Автомобильна, агаарай, гол мүрэнэй транспорт, хэлхеэ холбоон, харгы замай ажахы хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байна. Энэ үе соо шэнэ түхэлэй городууд урган бодоо.

Асуудал: энэ ехэ hонирхолтой гээшэ. Шэнэ городуудай нэгэн тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэхыетнай гуйнабди.

Харюу: дуhалай мэтэ уhан соо наранай элшын толотон харагдадагта адли бүри залуу Ак-Довурак хотын жэшээ дээрэ гансал социализм ехэ ба бага яhатанай хүгжэлтые хангажа шадаха гэhэн багша Ленинэй сэсэ мэргэн үгэнүүдэй бодото дээрээ бэелүүлэгдэhэниие эли тодоор хаража болоно. Энэ городые интернациональна хани барисаанай город гээд тон зүбөөр нэрлэhэн байна. Манай ороной олон ондоо яhатанай түлөөлэгшэд энэ городто аха дүү шэнгеэр ажаллажа байдаг. Тувагай баруун захын энэ городто Украина ба Белоруссиин, Армени ба Грузиин, Казахстанай ба Прибалтикын республикануудай, Рязань ба Брянскын, Ярославль ба Москвагай, Красноярск, Абакан болон бусад городуудай түлөөлэгшэд ерэжэ нютагжанхай. Эстон яhанай Кузьма Блум, Зинаида Мирушкова, буряад Иннокентий Николаев, мордвинка Тамара Стряпкова, марийка Алевтина Шмыгаль, нанаец Имальгин Абдулаев, чуваш Пётр Иванов, грузин Карл Тандашвили, армян Юрий Зурначан, татар Хисмар Гандулин болон бусад олон нүхэд тува арадтай хамта Ак-Довурак хотын шанаржуулгын фабрикада хүдэлнэ.

Энэ городто ажаhуугшадай ажабайдалда тон ехэ удха шанартай Ак-Довурак — Абаза гэhэн автомашинын харгын барилга дүүргэгдэе. Хүнэй хүлэй табигдаагүй хада ууланууддаар, ой модон соогуур, намаг налхи, гол горхонууд дээгүүр энэ харгы баригдаhан байна. Асбест, барилгын материалнууд ба бусад түхеэрэлгэ ашаhан автомашинанууд энэ харгыгаар мүнөө хойно хойноhоон hубарилдадаг болонхой.

Асуудал: Тувагай хүдөө ажахын хүгжэлтэ тухай юу хөөрэхэбта?

Харюу: Совет засагай үедэ республикын хүдөө ажахы үндэhөөрөө хубилаа гэхэдэ, алдуу болохогүй ха. Ленинскэ кооперативна түсэбэй бэелүүлэгдэhэнэй ашаар урдань нүүдэл hуудал байдалтай арад зон хүдөө ажахыгаа хурданаар хүгжөөгөө, совхозуудай ажалшад ба колхознигуудай hуудал байдал эрид hайжараа. Хүдөөгэй hуурин газарнуудые электрижүүлхэ хүдэлмэри дүүргэгдэжэ байна, радио шагнадаггүй хүниие олохонь бэрхэтэй болонхой. Республикын арад зоной гурбанай нэгэ хубинь «Орбита» станциин хүсөөр Москваhаа теле-дамжуулга харана. Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэhэ hуури улам бэхижэнэ. 1945 онойхитой сасуулжа харабал, республикын тариалан дээрэ 40 дахин олон трактор, 60 дахин олон комбайн, 45 дахин олон автомобиль үдэр бүри хүдэлнэ.

Революциин урда тээ Тувада оройдоол 12 мянган гектарта орооhо тарян ургуулагдадаг hэн. Байгша ондо манай республика Эхэ ороной амбаарта 110 мянган тонноhоо бага бэшэ таряа оруулха зорилготой. Тиихэдэ 30 мянган тонно мяхан, 23 мянган тонно hүн, 28.600 центнер ноохон гүрэндэ худалдагдаха байна. Энэ зорилгоёо хүдөөгэй хүдэлмэрилэгшэд амжалтатай бэелүүлнэ.

Асуудал: Тувагай социалис культура ямараар хүгжэнэ гээшэб?

Харюу: совет эрдэмтэдэй туhаламжаар гушаад онуудта тува хэлэ бэшэг бии болгогдоhон байгаа. Энэнь соёл гэгээрэл хүгжөөлгын үндэhэ hуури болоhон юм. 1931 ондо 100 хүн бүхэнэй 87-ниинь уншажа, бэшэжэ шададаггүй байhан. Мүнөө үзэг бэшэг мэдэхэгүй хүниие Тувада олохонь бэрхэтэй болонхой. Республика дотор хамтадаа таба мянга гаран дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Дээдэ ба тусхай дунда hургуули дүүргэhэн 1.500 гаран мэргэжэлтэ хүдөө ажахыда хүдэлнэ. 10 мянган хүн бүхэндэ абажа харахада, 200 студент hуралсана. Энэмнай капиталис Англи, Итали, Францинхиhаа үлүү олон болоно бшуу.

1944 ондо Тувада оройдоол 15 врач, медицинын дунда эрдэмтэй 130 хүн хүдэлдэг байhан. Мүнөө 600-гаад врач, медицинын дунда эрдэмтэй 2.000 гаран хүн арадай элүүрые сахилгада хабаадана. Больница, поликлиникэнүүдэй тоо жэл бүри олошорно.

28 жэлэй саада тээ hургуулида оройдоол 9,2 мянган үхибүүн hурадаг hаа, мүнөө 59 мянган хүн hуралсана. Тувагай hургуулинуудта 3 мянга гаран багша ба хүмүүжүүлэгшэ ажаллана. Дээдэ мэргэжэлтэдэй тоо энэ үе соо 7,8 дахин олон болоо.

Асуудал: Тувагай интеллигенци тухай үшөө юу хэлэлтэй хаб?

Харюу: Республикадамнай тува яhатанай олон тоото эрдэмтэд, уран зохёолшод, инженернүүд, агрономууд, врачнар, артистнар, багшанар болон бусад мэргэжэлтэд урган гараа. Мүнөө Тувада научна 200 гаран хүдэлмэрилэгшэ, тэдэ тоодо эрдэмэй 48 кандидат ажаллана. Тэдэнэй 23-ниинь тува яhанай хүнүүд юм.

Совет засагай үедэ Тувагай уран зохёол болон искусство түргөөр хүгжэhэн байна. Уран зохёолшод С. К. Тока, С. А. Сарыг-оол (О. Саган-оол), В. Кок-оол, К. Кудажи, А. Даржаа гэгшэдэй зохёолнууд, уран зураашад С. Ланза, И. Салчак гэгшэдэй бүтээлнүүд, композиторнууд А. Чыргаал-оол, Р. Кенденбил болон бусад олон нүхэдэй дуу хүгжэм олон түмэнэй дунда мэдээжэ болонхой.

СССР-эй оломиллион арадай үдэр бүриин туhаламжаар, гансал социализмын үедэ Тувагай экономико болон соёл культура хурданаар хүгжэжэ байна. КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө, орон доторoo коммунизм байгуулха хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулхын түлөө республикын ажалшад эсэшэ сусашагүй хүдэлжэ байнхай.

ТУВАҺАА, ТУВАДА

Дайнай hүүлэй жэлнүүдтэ хонин hүрэг адуулжа ябаhан залуу хонишон Хову-Аксы гэжэ газарта кобальтын руда олоhон байгаа. Энээн тухай тэрэ дарhадань Кызылдэ, Москвада мэдээсэгдээ hэн. Хэдэн жэлэй үнгэрөөд байхада тэрэ газарынь шэнжэлэгдэжэ, ашагта малтамалай ехэ хэбтэшэ олдоод, hүүлээрнь кобальтын комбинат бодхоогдоhон юм.

Тэрэ хонишон Хойтпак-оол гэжэ нэрэтэй hэн. Тэрэ нүхэртэ Гүрэнэй шангай лауреадай хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоhон байгаа.

Тус комбинадые бүхы Совет оромнай бодхоогоо гэхэдэ, алдуу болохогүй. Машинанууд болон станогуудые, бусад олон түхеэрэлгэнүүдые Тбилисиин, Красноярскын, Свердловскын, Ташкентын, Уфагай, Ереванай, Харьковай, Алма-Атын, Тольяттиин, Сыктывкарай болон бусад олон городуудай заводууд эндэ эльгээhэн байгаа.

Тувагай автономито республикын үшөө нэгэ томо промышленна предприяти болохо асбестын комбинадые мүн лэ бүхы оромнай бодхооhон байха юм. Тэрэниие барилгада хэрэглэгдэhэн бүхы материалнуудые ороноймнай бүхы экономическа районууд — Ленинградhаа Хабаровск хүрэтэр эльгээгээ hэн.

Энэ хоёр комбинат Эхэ орондоо продукци үгэжэ эхилэнхэй. Ороной нютаг бүхэндэ мүнөө эльгээгдэжэ байдаг кобальт ба асбест ССР Союзай олон ондоо яhатанай түлөөлэгшэдэй хамтын ажалай үрэ дүн болоно гээшэл!

Мүнөөнэй Тува Эхэ орондоо элдэб янзын продукци үгэдэг юм. Нэн түрүүлэн дүн сагаан хонидойнь торголиг ноохон Буряадай, Башкирай, Татарай АССР-нүүдтэ, Горьковско областьдо, Сибирь болон Алас-Дурнын олон городуудта эльгээгдэжэ байдаг.

Байгша ондо республикын тариалан дээрэ шэниисын баян ургаса ургуулагдаа. Колхоз, совхозуудайнь хүдэлмэрилэгшэд Эхэ оронойнгоо амбаарта 110 мянган тонно орооhо оруулхаар зоригжонхой. Ороной бүхы нютагуудhаа эльгээгдэhэн хүсэтэ техникын хүсөөр энэ тарян ургуулагдаа.

Тувагай республика адууhа малаар, ан гүрөөлөөр баян нютаг юм. Эндэ баригдаhан буга хандагайн арhан Примориин хизаарай Находко хотодо эльгээгдэдэг, адууhа малайнь арhан Эрхүү, Барнаул, Казань, Канск, Белгород, Красноярск ба бусад городуудта абаашагдажа болбосоруулагдадаг байна.

Тувагай республикые барилгын ехэ талмай гээд нэрлэжэ болохо. Барилгада хэрэглэгдэдэг мантан томо крануудые Москвагай, Свердловскын, Урюпинскын, Харьковай, Канскын предприятинууд эльгээжэ байдаг.

Республикын залуу хүбүүд, басагад — ерээдүйн мэргэжэлтэд ороной олон тоото дээдэ hургуулинуудта эрдэм номдо hуража байна. Тува арадай түлөөлэгшэд Улаан-Үдэ хотын технологическа, багшанарай, хүдөө ажахын дээдэ hургуулинуудта, техникум болон училищинуудта олоороо hуралсана. Тиихэдэ хэдэн арбаад залуушуул Красноярскын, Ураалай, Алтайн политехническэ институдуудта, мүн бусад дээдэ hургуулинуудта элдэб янзын мэргэжэл шудалжа байнхай.

Тувагай автономито республикын ниислэл Кызыл хото Азиин түб болоно. Тэндэхи амаралга, сэнгэлгын сэсэрлиг соо дурасхаалай монумент бодхоогдонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Азиин түб» гэhэн дурасхаалай монумент.

В. ГАУЧЕНОВЭЙ фото.

50 ЖЭЛ—ПАРТИИН ЗЭРГЭДЭ

Кочетово тосхондохи багахан модон гэр Тувагай арадай засагай түрүүшын үдэрнүүдэй эли тодо гэршэнь болонхой. Мүнөө тэндэ музей байрладаг юм. Тэрэнэй hанамжа дурадхалнуудай дэбтэр соо дэлхэйн олон арадуудай хэлэн дээрэ бэшэглэhэн байдаг. Музейдэ орогшодой анхаралые арадай засаг тогтоогшодой фото-зурагууд заатагүй татаадхина. 1918 ондо Улаан гвардиин отряд эмхидхэжэ, сагаантанай генерал Бакичай бүлэг бандидуудые үй бута сохиhон улаан командир С. К. Кочетовой фото энэ бии. Тэрэнэй нэрээр энэ тосхон нэрлэгдэhэн байгаа. Мүн тиихэдэ Тувагай арадай-революционно партиин үндэhэ hуури табилсагшадай нэгэн байhан Оюн Курседи, ород партизанууд И. П. Рубов, А. Ф. Зырянова гэгшэдэй фотонууд харагдана. Тэдэнтэй зэргэлээд С. Т. Бильчир гэгшын залуудаа абхуулhан фото-зурагые hонирхон харамаар.

Энэ нүхэр Тувагай арадай - революционно партиие эмхидхэhэн, hүүлээрнь түрэл нютагтаа хамтын ажахынуудые байгуулhан юм. Энэ нүхэр агуехэ ород арадтай, мүн ондоо национальностьнуудай хүнүүдтэй бүри эртэнhээ бата бэхи хани барисаа байгуулжа эхилhэн байгаа.

50 жэлэй туршада түрэл арадайнгаа шэнэ байдалай түлөө шэн габьяатайгаар ажаллаhанайнь түлөө нёдондо С. Т. Бильчиртэ Тувагай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамота барюулагдаа hэн. КПСС-эй Тувагай обкомой нэгэдэхи секретарь С. К. Тока Кочетово тосхондо болоhон ажалшадай митинг дээрэ Хүндэлэлэй грамота барюулха зуураа нүхэр Бильчирые халуунаар амаршалжа, ехэ зол жаргал хүсэhэн байгаа.

С. Т. Бильчир 50 жэлэй туршада партиин гэшүүн ябана. Семен Тойбанайевич түрэл нютагтаа арадай засагай тогтохо үедэ партида ороhон байгаа бшуу.

Музейн байhан энэ гэртэ 1921 оной август hара соо 87 делегат сугларжа, шухала 26 асуудал зүбшэhэн байгаа. Делегадуудай дунда тува яhанай 62 хүн, 22 ород, 2 монгол, корей яhанай нэгэ хүн байлсаа hэн. Тувада арадай засаг тогтоохо, конституци, Совет Росситай хани барисаа бэхижүүлхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд гол шухалань байhан юм. Тиихэдэл, 1921 оной августын 13-да, энэ гэртэ Тувагай Арадай Республика мүндэлhэн байгаа бшуу.

Семён Тойбанайевич ород хэлэн дээрэ hайнаар хөөрэдэг юм. «Наhатай болоhон аад, ямар hайнаар ородоор хөөрэнэбта?» гэжэ бидэнэй hонирхоходо:

— Бүхы наhаараа ородуудтай хамта ажаллаа ха юмбиб. 1919 ондо Тувада Кравченко ба Щетинкинэй партизанска отрядууд ерэhэн байгаа. Тиихэдэнь нютагаймнай хүнүүд 30 мори тэргээр эдеэ хоол, хубсаhа тэдээндэ эльгээгээ hэн. Тиихэдэ партизануудтай удаан саг соо ябалсаhан байгааб, — гэжэ харюусаа hэн. — Һүүлээрнь нютагтамнай түрүүшын совхоз эмхидхэгдээ бэлэй. Тэрэнэй директорээр Россиhаа бидэндэ туhалхаяа ерэhэн коммунист Городищев хүдэлhэн байгаа. Тэрэ бидэнэй шэнэ байдал байгуулха хэрэгтэ ехэ туhа хүргөө, тува арадай эгээл hайн нүхэрынь гэжэ тоологдодог hэн. Нүхэр Городищев совхозой директорээр удаан саг соо ажаллаа. 1930 оной майн нэгэндэ бандидуудай гарhаа наhа бараа бэлэй. Тиигэбэшье тэрэнэй хэhэн хэрэгые сугтаа хүдэлдэг нүхэдынь үргэлжэлүүлээ.

Семён Тойбанайевич Бильчир үндэр наhатай болобошье, хүнгэн сарюун зандаа. Тэрэ нютагай hургуулида ошожо, hурагшад болон пионернүүдтэй хөөрэлдэдэг байха юм. Үдэр бүри шахуу хори гаран ашагушанарынь тойрожо, hонирхолтой хөөрөөнь шагнадаг заншалтай. Гүрэн түрын олон шагналнуудай хажуугаар хүртэhэн Семен Тойбанайевичэй хөөрэхэ юумэн олон ааб даа! Нүхэр Бильчир эдэ шалхы Улаан Тугай, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар шагнагдаhан хай. Түрэл арадайнгаа hайн hайхан ажабайдалай түлөө тэмсэлынь эдэ орденуудаар тэмдэглэгдэhэн байна ха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. Т. Бильчир.

ХҮДӨӨГЭЙ НЭГЭ ҺУРГУУЛИДА

Бай-Хаак нютагай найман жэ... hургуулида мүнөө 345 hу... эрдэм ном шудалжа байн... Энэ жэлэй сентябриин 1-дэ ...ой ажалшадай 80 үхибүүн ...ушынхеэ партада hууба.

...шаад жэлэй саада тээ энэ ... бүхы hургуулинуудта ...дол 5 багша хүдэлдэг hэн. ...ка Бай-Хаак тосхоной найман ...эй hургуулида мүнөө 28 баг... ажаллана. Тэдэнэй олонхинь ... эрдэмтэйнүүд.

...йгша оной август hарада тус ...ургуулида хүдэлхөөр хоёр залуу ... Москвагай областьhоо ерэ... байна. Людмила Краснова ...дахи. 3-дахи классуудта заана. ...эй нүхэр басаган Любовь ...ренко физкультурын багша ... Эдэ хоёр нүхэд институдта ...сажа байхадаа, хүгжэмэй ...ургуулида ябаhан байгаа. Тиигэ... хоёрдохи мэргэжэлтэй болоhон. Мүнөө хоюуландаа сүлөөтэй сагтаа уран hайханай бүлгэмэй ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Тува яhанай Татьяна Мартцай Кызылэй багшанарай училищи энэ жэлдэ дүүргээ.

— Кызылэй ямар нэгэн hургуулида ажаллахаяа яагаабта? — гэжэ бидэнэй hонирхоходо:

— Болохол байгаа. Теэд хүдөө нютагта хүдэлхэдэ hайн гэжэ hанааб, — гээд Татьяна энеэбхилэн харюусаа hэн.

Бай-Хаак тосхоной найман жэлэй hургуулида Буряад оронhоо ерэhэн Людмила Токтохоева багшална. Энэ нүхэр 1966 ондо Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргэhэн байгаа. Людмила Батомункуевна эндэхи арад зоной дунда хүндэтэй болонхой. Кызыл хотодо байгша оной хабар болоhон педагогическа уншалгын үедэ тэрэнэй хэhэн элидхэл эрхимээр сэгнэгдэжэ, хэблэлдэ тунхаглахаар зууршалагдаhан байна. Буряад басаган эндэ өөрынгөө наhанай нүхэртэй ушараа. Нүхэрынь Владимир Амай-оол мүн лэ энэ hургуулида дуу хүгжэмэй багшаар хүдэлдэг юм.

Эндэхи сельскэ Совет багшанар болон мэргэжэлтэдэй hуудал байдалай асуудалда ехэ анхарал табина. Багшанар бүхэндэ шэнэ, hайн түхеэрэлгэтэй гэрнүүд бии. Энэ hургуулида ажаллахаяа түрүүшынхеэ ерэhэн шэнэ 7 багшада баhал hайн гэрнүүд үгтэhэн байна.

Тувагай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын түлөөлэгшын бидэндэ хөөрэhэнэй ёhоор, байгша ондо энэ республикада 200 гаран шэнэ багша ерэhэн байна. Тэдэнэр тува арадай эдир үетэниие эрдэм номдо hургахань ха юм. Тэдэнэр ороной нютаг бүхэнhөө ерээ гэхэдэ, алдуу болохогүй ха. Энэ хадаа манай үргэн ехэ Совет ороной олон ондоо яhатанай түлөөлэгшэдэй эбдэршэгүй бата хани барисаанай үшөө нэгэ тэмдэг болоно бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: багша Л. Б. Токтохоева.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНА ЕХЭ БҮЛЭ

РЕВОЛЮЦИИН урда тээ Тувада оройдоол 12 мян...ган гектар талмайда орооhо та...ряа таридаг байhан юм. Тан...инска районой гансахан «Заря ...ммунизма» колхоз мүнөө 9 ...мянган гектарта таряа тарина. ...ихэдэ 3 мянган гектар саб...лантай, 57 мянган гектар ...шээриин газартай юм.

...Энэ ажахын отаранuудта 32 ...мянгаhаа үлүү хонин харууhа...гдана, 700 гаран эбэртэ бодо ...малтай, хэдэн зуугаад адуу ...морин, тэмээн, гахай үсхэбэри...гдэнэ. Энэ колхоз республика...гоо дунда зэргын ажахы гэ...жэ тоологдоно.

— Иимэл дунда зэргын ажа...хын жэшээ дээрэ Тувагай авто...номито республикын хүдөө ажа...хын хүгжэлтые, мүн арад зо...нойнь hуудал байдалай hайжар...ганиие эли тодоор харуулжа ...болохо ха юм,—гэжэ республи...кын Министрнүүдэй Соведэй ...түрүүлэгшын орлогшо нүхэр ...Шойгу хөөрөө hэн.

«Заря коммунизма» колхоздо ...ошоходомнай, урданай hонин фото-зурагуудые харуулаа hэн. Түрүүшын трактор... Тойроод хүн зон. Бултадаа хүхюу зугаатайнууд. Үшөө нэгэ зураг дээрэ «Додж» түхэлэй автомашина, дээрэнь хорёод хүн hуушанхай. Ушарынь гэхэдэ, автомашина түрүүшынхиеэ энэ нютагта ерэhэн байгаа ха юм. Энэмнай 1927 ондо байгаа.

Энэ колхоз мүнөө хамтадаа ашаанай ба хүнгэн 36 автомашинатай. Колхозой тариалан дээрэ хэдэн арбаад трактор, тарянай 23, силос хуряаха 8 комбайн ба бусад техникэ хүдэлгэгдэнэ. Үнгэрhэн жэлдэ колхоз хамта дээрээ 1 миллион 700 мянган түхэриг олзо оруулhан байна. Тэрэнэй миллион шахуу түхэригынь мал ажалhаа абтаа.

Колхоздо ошохо, Кызыл хотодо бусаха харгыдамнай энэ ажахын олон машинанууд дайралдаа hэн. Тэдэнэр шэнэ ургасын таряа Кызылэй таряа тушаан абадаг пунктда абаашажа ябаа ха юм.

— Бидэ 950 тонно таряа гүрэндэ худалдаха түсэбтэй hэмди. Арга боломжоёо тооложо үзөөд, тэрэнээ 2500 тоннодо хүргэхэ гэжэ шиидэhэн байнабди,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Дмитрий Даваевич Дардаш хэлээ hэн.

— Нүхэр Л. И. Брежневэй Сибирьтэ ябажа бусаhанай hүүлээр мүнөө жэл 3 мянган тонно таряа гүрэнэй амбаарта оруулхаар шиидэбэбди.

— «Заря коммунизма» колхозые эндэхи арад зон «Интернациональна ехэ бүлэ» гээд нэрлэдэг болонхой. Ушарынь юуб гэхэдэ, эндэ тувинцуудhаа гадна, ород, хакас, украин, татар, корей, чуваш, латыш, армян болон бусад яhатанай түлөөлэгшэд эбтэй эетэйгээр ажаhуудаг, ажалладаг байха юм.

Тэдэнэй дунда hонин намтартай хүнүүд олон. Жэшээлбэл, колхозой түрүүлэгшын орлогшоор эстон яhатан Мария Михайловна Таль ажаллана. Тэрэнэй нүхэр Герман Юганович баhал эстон яhанай юм. Мария Михайловна Эрхүүгэй хүдөө ажахын институт дүүргээд, Тувада ажаллажа эхилээ hэн. Энэ бүлынхид колхоз соогоо хүндэтэй болоhон хүнүүд.

Эндэхи хүнүүд колхозойнгоо түрүүлэгшэ тухай бүри hайнаар, магтаалтайгаар хөөрэлдэдэг. Дардаш багша мэргэжэлтэй юм. Тэрэ олон жэлдэ Тандинска районой арадай гэгээрэлэй таhагые даагшаар ажаллаа. Тиигээд hайн дураараа хүдөө ажахыда хүдэлхэ гэжэ шиидэhэн байгаа. Түрүүшээр «Межегей» гэжэ совхозой парткомой секретаряар ажаллаад,удаань энэ колхозой түрүүлэгшээр hунгагдаhан юм. Тиигэхэ зуураа ажахынгаа экономикые хүгжөөхэ колхознигуудай hуудал байдал hайжаруулха талаар ехэ ажал хээ. Мүн тиихэдэ тэдэниие коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ hаналаа ехээр табина.

Хонишон Монгуш Алдай-оол оройдоол 34 наhатай. Хэды тиимэ байбашье hаань, тэрэнэй дүй дүршэлдэ наhатай болоhон хонишод hурана. Мүнөө энэ нүхэр 700 гаран хони адуулна.

Байгша ондо хонин бүриhөө 3,5 килограмм ноохо хайшалаа. Энэмнай Тувагай республикада муу бэшэ дүн гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиихэдэ 100 хонин бүриhөө 110 хурьган түлжүүлэгдэhэн байна. Хонишоной салин хүлhэнэйшье яhала hайн. Жэшээлэн хэлэбэл, үнгэрhэн жэлдэ энэ нүхэр 1900 түхэриг мүнгэ, нэмэлтэ түлбэри болгон 20 хурьга абаhан байха юм. Монгуш Алдай-оол өөрынгөө ажалай нюусые ажахынгаа бусад хонишодто ойлгуулхын тула хододоо оролдожо байдаг заншалтай.

Тиихэдэ ниитын ажалда мүн лэ эдэбхитэй хабаадалсана. Зарим нэгэнэй архи уугаад, гэр бүлэдөө hүйд татаа hаань, заатагүй ошожо хөөрэлдэhэн, зүб мүрыень ойлгуулhан лэ байха.

Иимэ хүнүүд «Заря коммунизма» колхоздо олон. Тиимэл хадаа тэдэнэр зоной найдабарида хүртэнэ гээшэл. Монгуш Алдай-оол Тувагай АССР-эй Верховно Соведэй депутадаар hунгагданхай, Ажалай Улаан Тугай, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудаар шагнагдаа.

Колхозой олзо доходой ехэ болохо бүри соёл культурын, үйлэдбэриин ехэ барилга эрхилэгдэдэг болоо. Эндэхи соёлой байшан колхознигуудай омогорхол болонхой. Тэрэнь 300 хүнэй hууритай. Кызылэй, мүн Сибириин бусад городуудhаа артистнууд ерэжэ концерт наада харуулдаг байна. Эндэнь үдэр бүри кинофильмнүүд харуулагдажа байдаг. Соёлой байшантай зэргэлээд ажалшадай ажаhуудалай эрилтэ хангадаг комбинат бодхоогдонхой. Тэндэнь фотографи, парикмахерска, хубсаhа оёлгын цех гэхэ мэтэ бии юм.

Юhэдэхи табан жэлэй турша да хоёр квартиратай 16 гэр, 500 hурагшын hууритай hургуулиин шэнэ байшан, хүүгэдэй сад-ясли баригдахаар хараалагданхай. Тиихэдэ өөрын котельнэтэй болохо, үрэ жэмэсэй саад таригдаха, колхозой түбэй гол гудамжанууд асфальтаар хушагдаха байна.

— Колхознигуудай hуудал байдал hайжаруулха асуудалда үдэр бүриин анхарал табигдана. Юундэб гэхэдэ, hайн гэртэ ажаhуугаад, hайнаар амараад байhан хүнүүд бүри hайнаар хүдэлхэ зэргэтэй гэжэ hанагдана,— гээд колхозой түрүүлэгшэ Дмитрий Даваевич Дардаш хөөрөөнэйнгөө түгэсхэлдэ хэлээ hэн.

Энэ хуудаhа АПН-эй корреспондентнүүд Д. Хван, В. Гаученов гэгшэд бэлдэбэ.

ЛАТВИИН ССР-эй НИИСЛЭЛ—РИГЭ ХОТО. УҺАН ЗАМААР АЯНШАЛХА ДУРАТАЙШУУЛ ДАЛАЙН ЭНЭ ВОКЗАЛҺАА ПАРОХОДУУДТА ҺУУДАГ.

ТАСС-ай фотохронико.

ШАТАР

ТҮРҮҮ ҺУУРИДА ГАРАБ...

СКОПЛЕ. (ТАСС). Шатарай бүхэдэлхэйн XX Олимпиадын түгэсхэлэй мүрысөөндэ СССР-эй суглуулагдамал команда түрүү һуури эзэлнэ. 11-дэхи уулзалгада Олимпиадада түрүүшын һууринуудые эзэлжэ ябаһан СССР-эй, Югославиин шатаршад наадаһан байгаа. Эдэнэй уулзалга манай командын илалтаар дүүрэә — 2,5:1,5. Хойшолуулһан партинуудаа наадахадаа, Петросян — Глигоричтэй, Корчной Ивковтэй тэнсэһэн байгаа. Смыслов Югославиин бэлигтэй эдир шатаршан Любоевичые шүүһэн, Таль Матуловичтай тэнсэһэн байна. Тиигэжэ арбан нэгэдэхи турай һүүлээр совет гроссмейстернүүд 30,5 очкотой болоод, түрүүлжэ ябана.

Нэгэ очкогоор гээгдэһэн Венгриин шатаршад хоёрдохи һуури эзэлнэ. Хойшолуулагдаһан партинуудай наадагдаһан үдэртэ тэдэнэр үшөө нэгэ очко абажа, Испаниин командые 3,5:0,5 тоотойгоор шүүгээ. 28 очкотой Югославиин суглуулагдамал команда гурбадахи һуурида гараба.

Румыни — 25,5, ФРГ — 25, Чехословаки ба Болгари тус тустаа 23,5, Голланди — 21,5, США — 21, Испани — 20,5; ГДР — 19,5 (1), Польшо — 19, Швеци — 18,5, Аргентинэ — 17,5, Дани — 15, Швейцари — 13 (1 партинь хойшолуулагданхай).

Удаадахи наадандаа манай гроссмейстернүүд — Аргентинын, Венгриин шатаршад — Румыниин, Югославиин команда Швейцариин шатаршадтай уулзаха юм.

Эхэнэрнүүдэй дунда боложо байһан Олимпиадын табад... та манай команда ГДР-эй ... шадтай наадахадаа, 1,5:0,5 ... гоор шүүһэн байна. Левити... цляйниие шүүгээ, Гапри... ли Юсттэй тэнсээ. 8 очкот... һон СССР-эй шатаршад түр... ябана. 5,5 очкотой Венгри... луулагдамал команда хо... һуури эзэлнэ.

ФИДЕ-гэй үнгэрэгшэ ... тын үдэр Югославиин энэ ... — Скопле хотодо болоһон ... тэ конгресс зургаан шата... уласхоорондын гроссмей... һэн үндэр нэрэ зэргэ олго... шатаршан Владимир Ту... Иван Радулов (Болгари), ... Смейкал (Чехословаки), ... Пламинц (Югослави), Ул... дерссон (Швеци), Энрике ... Мекинг (Бразили) гэгшэд ... рэ хүндэдэ хүртэбэ.

Бүлэг шатаршадта ула... дын мастерай нэрэ зэргэ ... һон байна. Совет шатар... Одессын түлөөлэгшэ Миха... гаец тэдэнэй тоодо ороно. ... эхэнэр шатаршад уласхоо... мастер болобо. Советскэ ... бэлигтэй бэрхэ шатаршад М... та Шуль, Ася Эпштейн, ... Левитина энэ нэрэ хүндэдэ ...

Шатарай композициин ... уласхоорондын гроссмейс... һэн шэнэ нэрэ зэргэ эт... зохёодог дүрбэн хүндэ о... һон байна. Манай ороной ... лөөлэгшэ — Генрих Ка... Лев Лошинский тэдэнэй ... оролсоно.

27 судьяда уласхооро... битрай нэрэ зэргэ олгогдо...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шатарай бүхэдэлхэйн Олимпиадада С. Холм (Дани), В. Савон (СССР) наадажа байна.

ТАСС-ай фото.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ДАХИНАА НИИДЭЖЭ ЭХИЛБЭ

Улаан-Үдын аэродром дээрэ хүн зон хүлгэнэ. Баунтын аймагай түб Багдарин самолёт ниидэхэнь гэжэ соносхогдобо, гартаа даажа ядатараа юумэ үргэлһэн пассажирнууд полигон тээшэ гэшхэлнэд.

— Энэ самолёдой ниидэдэг болоходо, Баунтамнай дүтэ болоһондол болонхой. Зохид болоо даа, — гэжэ тээ саана тобойжо байһан «АН-24» самолёт хараһан нэгэниинь тэмдэглэнэ.

— Энэшни үшөө нёдондо хада манда ниидэдэг болоо хамнай даа. Хабар, газарай гэдэжэ эхилхэдэ, болиһон юм. Харин мүнөө газарай хүрэнтэжэ захалхада, дахин ниидэжэ эхилбэ бшуу, — гэжэ нүгөөдэнь харюусана.

Баунтын аймаг орохоёо ябаһан эдэ пассажирнуудай иигэжэ хөөрэлдэхэншье буруу бэшэ. Юуб гэхэдэ, бага самолёдой Багдарин хүрэтэр 2—3 час соо ниидэхэдэнь, «АН-24» 1 час соо хүрэшэнэ хаям.

— «АН-24» самолёт неделидэ гурба дахин Багдарин тээшэ ниидэдэг болонхой.

А. ЦЫРЕНОВ.

СТУДЕНТНЭРТЭ АЙЛШАЛБА

Буряадай искусствын габьяата ажал ябуулагша И. Я. Забельский түрүүтэй филармониин табан артистнар культпросветучилищиин студентнэртэ айлшалжа, һонирхолтой лекци-концерт харуулба.

Концертын программада СССР-эй бүхы союзна республикануудай композиторнуудай зохёолнууд гүйсэдхэгдэжэ, студентнэрые ехэтэ баясуулаа.

Л. БРЮХАНОВА.

ЭБТЭЙ ЭЕТЭЙ БҮЛЭДЭ

Ярууна үзэг бэшэг мэдэхэгүй, бурхан шажанда шүтэн һүзэглэдэг хүн зонтой нютаг байһан юм. Совет засагай тогтоһоор үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ энэ нютагай түхэл шарай танигдашагүй болотороо хубилаа.

Яруунын нютаг зон буряадууд болоно. Гэбэшье тэдэнтэй хамта ороной зүг бүхэнһөө ерэһэн олон ондоо яһанай хүн зон ажаллажа байдаг.

Яруунын совхоздо арбан ондоо яһатан эбтэй эетэйгээр ажалладаг, ажаһуудаг байна. Буряад Дулмажап Шандарова, Максим Моисеевич Муланов, казах Зоя Александровна Хусаинова, белорус Эдуард Валерианович Жмачинский, татар Чапай Шамсутдинов гэгшэд солото ажалаараа суурхадаг.

Ч. ДОРЖИЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

СОВХОЗДОО БЭЛЭГЛЭБЭ

Саян уулын хормойдо Түнхэнэй аймагай Хойто-гол гэжэ нютаг оршодог. Тэндэ бусад нютагта орходоо эртэ хүйтэрдэг юм. Ушар иимэһээ эндэ куузику ургуулхань бэрхэтэй хэрэг гэжэ тоологдодог.

Тиигэбэшье һаань, нютагай найман жэлэй һургуулиин һурагшад болон багшанар усэд шанга оролдолго гаргажа, куузику таряад, үнгэрһэн жэлэйхиһээ һайн ургаса хуряаба. Тэдэнэр хамта 5 гектарта куузику тариһан аад, гектарай 400 центнер ургаса хуряагаа бшуу.

Һурагшад болон багшанар хураһан ургасаяа түрэл совхозойнгоо (Туранай) отделенидэ бэлэглээ. Совхозой директор С. М. Махаров һайн хүдэлһэн үхибүүдые магтан, багшанартань, түрэлхидтэнь баяр хүргөө.

Р. СЫМБЕЕВ.

МАГТААЛТАЙ БУСАБА

Багшанарай-индустриальна техникумэй 6 студент Худанай совхозой Тураасгай һууринда 600 хонинoй байра барижа үгөө. Тиигэхэ зуураа, модо унагаахаһаа эхилээд, бүхы хүдэлмэриинь хүбүүд өөһэдөө хэжэ гараа.

— Ямаршье бэрхэ үхибүүд гээшэ агшаб? Бүри унаһан малгайгаа абангүй хүдэлбэ даа,— гэжэ нютагай хүнүүд хэлэнэ.

Үнэхөөрөөшье, сентябриин эхеэр тэдэнэр тэрэ байра эхилһэн аад, мүнөө дууһаһан байна бшуу. Хүбүүд түргэнөөршье, һайнааршье хүдэлөө.

Хүбүүдые ударидадаг Александр Мангиров һайн хүтэлбэрилэгшэ, эмхидхэгшэ байһанаа харуулаа. Тэдэнэр ажалай түлөөһэндэ 6500 түхэригэй мүнгэ олоод, 60 түхэригэй шанда, олоной магтаалда хүртөөд, һаяын үдэрнүүдтэ һуралсалдаа бусаба.

Ю. ЦЫБИКОВ.

21 ТОННО—БАГА БЭШЭ

Петропавловкын дунда һургуулиин һурагшад түмэрэй хаядаһа суглуулха воскресник үнгэргэбэ.

Һургуулиин комсомолшуудай дундаһаа 8-дахи «А» классай һурагшад 1.450 килограмм түмэрэй хаядаһа суглуулжа, нэгэдэхи һуури эзэлээ. 1.110 килограммда хүргэһэн 10-дахи «А» классай комсомолшууд удаадахи һуурида гараа.

Пионернууд сооһоо 6-дахи «Г» классай һурагшад, багашуулай дундаһаа 3-дахи «А» классай октябрятнар түрүүлһэн байна.

Һурагшад дүн хамта 21 гаран тонно түмэрэй хаядаһа суглуулжа тушаагаа.

Д. ДЫМБРЫЛОВ.

Зэдэ.

БААБГАЙ—«ХОККЕИСТ»

Буряад оронһоо эльгээгдэһэн бишыхан баабгай республикын «хоккеистнүүдэй» суглуулагдамал командын гэшүүн болобо гэһэн баяртай мэдээсэл манда һая ерээ.

Баабгайн гүлгэнэй хуби заяан тухай хөөрэбэл, иимэ юм. «Сельхозтехника» нэгэдэлэй Зэдын аймагай таһагай главна инженер В. М. Гармаев байгша оной апрельдэ тэрэниие барижа, манай зоомагазинда тушаагаа һэн. Бидэ баабгайханиинь зооциркдэ бэлэглээ һэмди.

Баабгайнарые һургадаг мэргэжэлтэ Карп Иосифович Марьяновай хүтэлбэри доро тэрэ клюшкэ барижа, елүүр дээрэ наадажа һураад, «бэлигтэй» байһандаа, суглуулагдамал командада оруулагдаһан түүхэтэй.

Циркын баабгайнууд-хоккеистнүүдэй уулзалга декабрь һара соо Эрхүү хотодо үнгэргэгдэхөөр хараалагданхай.

Зэдын аймагай хүбшэ тайгада баригдаһан баабгайн гүлгэн мүнөө Тбилиси хотодо мүрысөөндэ бэлдэжэ байна.

Н. ГУЛЯШИНОВ,
Улаан-Үдын зоомагазинай директор.

ХИЛЫН СААНАҺАА

телефон·телеграф·радио

УЛААН-БААТАР

СССР-эй туйлалтануудай выставкэ

ТАСС

Совет наука, техникын туйлалтануудай выставкэ октябриин 9-дэ Монголой ниислэл хотын гурбан газарта— выставкын түбэй зал соо, спортын ордондо, монгол уран зураашадай холбооной выставкын зал соо нээгдэбэ. Замбуулинай дайда шэнжэлгэдэ, медицинскэ промышленностиие, элүүрые хамгаалгые, тоолон тодорхойлолгын техникэ, модо болбосоруулгын промышленностиие, хүдөө ажахые, эдеэ хоолой промышленностиие хүгжөөлгэдэ Советскэ Союзай туйлаһан асари ехэ амжалтанууд эндэ харуулагдана.

Выставкын 2 мянга шахуу элдэб экспонадууд 5 мянган дүрбэлжэн метр талмай эзэлнэ. Һарын нюруу дээрэ табигдаһан нүүдэл түрүүшын лабораториин—«Луноход-1», дорьбоогүй зөөлэхэнөөр Һара дээрэ бууһан «Луна-16» гэжэ автомат станциин дүрсэ тэдэнэй дунда бии.

БЕЛГРАД

И. БРОЗ ТИТОГОЙ ИНТЕРВЬЮ

ТАСС

«Хэрбээ Югославидахи байдалые юрэнхыдэнь, һүүлэй жэлнүүдтэ манай ороной туйлаһан амжалтануудые, дэлхэй дээрэ манай ороной нэрэ хүндэтэй болоһые абажа хэлэхэ болоо һаа, бидэ сэдьхэлээ ханангибди, — гэжэ Югославиин Коммунистнуудай Союзай Түрүүлэгшэ, СФРЮ-гэй президент И. Броз Тито Загребай «Виесник» газетын корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, мэдүүлбэ. — Һандарһан, дайнай урда тээ гээгдэнги байһан ороноо богонихон болзор соо шэнэдхэн хубилгаабди. Тнихэдээ экономикоёо нилээд хүгжөөһэн байнабди».

«Югославиин хурдан түргэн хүгжэлтэдэ түбхын түрүүлэн коммунистнууд горитой үүргэ дүүргээ гэжэ тоолоноб, — гээд Тито тэмдэглээ. — Коммунистнууд хододоо нягта нэгэдэлтэй байха ёһотой».

Парти Югославиин түрүү хүсэн болохо ёһотой гэжэ СКЮ-гэй Түрүүлэгшэ саашадаа тэмдэглээ.

Демократи тухай дурдахадаа, ангиин дайсад демократи хэрэглэхэ ёһогүй, энэ талаар һэримжэтэй байха зэргэтэйбди гээд Тито тэмдэглэһэн байна. «Ушар юуб гэхэдэ, ямаршье оршон байдалда ангиин дайсад байдаг гээшэ. Эдэмнай социализмда зүрюу харшаар тэмсэгшэд, ондоо хүнүүдэй ажал хэрэгые мүлжэжэ, баяжахые хүсэгшэд болоно. Эдэмнай ангиин дайсад гээшэ. Тиимэ хүнүүдые партиһаа гаргаха ёһотойбди...»

Югославиин Коммунистнуудай Союзай программануудые эдэбхитэйгээр бэелүүлхыень И. Броз Тито үгынгөө түгэсхэлдэ уряалба.

НЬЮ-ЙОРК

ҺУНГАЛТЫН УРДА ТЭЭ КОММУНИСТНУУДАЙ БЭЕЛҮҮЛХЭ ПРОГРАММА

ТАСС

Һунгалтын урда тээ американ коммунистнуудай бэелүүлхэ программа тодорхой юм гэжэ коммунистнуудай зүгһөө США-гай президентын тушаалда кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн, США-гай Коммунис партиин Генеральна секретарь Гэс Холл мэдүүлбэ. Эзэрхэг түримхэй политикые буруушаалга, Вьетнамдахи дайе Индохитадай арадуудай хэрэгтэ США-гай сэрэгэй хамааралсалгые болюулхын түлөө тэмсэл хэлгэ Компартиин гадаадын политикын бэелүүлхэ хэрэгүүд болоно. «Худал хуурмаг найдуулгануудай хэгдээшье һаань, дайн үргэлжэлһөөр. Вьетнам арадта энэ дайнай ямар ехэ гасалан зоболон асаржа, һандарал үүдхэжэ байһыень Ханойдо ошоходоо хараа һэм», — гэжэ Гэс Холл, «Эй-би-си» компаниин «Асуудал ба харюу» гэжэ телевизионно программаар үгэ хэлэхэдээ, мэдүүлһэн байна.

Оронойнгоо экономико хүгжөөхэ, сэрэгэй бюджет шэнээр хаража үзэхэ, буу зэбсэгээ бүгэдэ ниитээрэ гүйсэд дүүрэнээр хуряалгые туйлаха политика ябуулха гээшэ һунгалтын урда тээ Коммунис партиин бэелүүлхэ программа болоно гэжэ Гэс Холл тэмдэглээ.

ХАНОЙ

ДРВ-дэ буудагдан унагаагдаба

ТАСС

Вьетнамай Демократическа Республикада эзэрхэг түримхэй дай үүдхэжэ байһан Холбоото Штадууд эндэ 3980 самолёдоо алдаба. ВИА агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Виньфу, Бактхай провинцинуудта — 2, октябриин 7-до Хатинь Нгеан, Хатай провинцинуудта США-гай 3 самолёт буудагдан унагаагдаа.

БЕРЛИН

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛАЙ АША ТУҺАДА

ТАСС

«ГДР ба Индиин хоорондохи харилсаанай амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байһые ГДР-эй правительство урма баяртайгаар анхаралдаа абана», — гэжэ АДН агентствын тарааһан коммюнике дотор хэлэгдэнэ.— Хоёр ороной хоорондын холбоое улам үргэдхэхэ хүсэл эрмэлзэлтэй тааралдуулан, дипломатическа харилсаа тогтоожо, Берлиндэхи, Делидэхи ажал ябуулгаяа үргэдхэхэ тухай шиидхэбэри ГДР-эй правительство, Индиин правительство 1972 оной октябриин 8-да абаһан юм.

ГДР-эй, Индиин хоорондо дипломатическа харилсаа тогтоолго хоёр ороной эрилтэнүүдтэ харюусахаһаа гадна, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал, аюулгүй байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргэхэ байна гэжэ ГДР-эй правительство тоолоно.

ДЕЛИ. (ТАСС). Посольствонуудай зэргэтэй дипломатическа харилсаа Германиин Демократическа Республикатай тогтоохо гэһэн Индиин правительствын шиидхэбэри эндэ соносхогдоо. Энэнь ГДР-тэй харилсаа холбоогоо улам бэхижүүлхэ гэһэн энэдхэг арадай хүсэл эрмэлзэлдэ харюусана гэжэ эндэ тунхаглагдаһан коммюнике дотор хэлэгдэнэ.

НЬЮ-ЙОРК

Патриодуудай шанга сохилто

ТАСС

Урда Вьетнамай ниислэл хото шадар боложо байһан байлдаануудай үедэ Урда Вьетнамай Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүд эзэрхэг түримхэйшүүлдэ шанга сохилто хэнэ.

Урда Вьетнамай ниислэл хотоһоо хойгуур 100 километртэ байдаг, Сайгониие Анлок хототой холбодог 13-дахи харгы шадар шанга байлдаанууд болоно.

Сайгон худар добтолһон Урда Вьетнамай патриодуудай подразделенинүүдые зогсоохоор һэдэн, Урда Вьетнамай ниислэл хотоһоо зүүн-хойгуур байрлаһан сүлөөлэлгын хүсэнүүдэй бэхилэлгэнүүдые США-гай авиаци хархис муухайгаар бомбодоно.

Урда Вьетнамдахи бүхы фронтнууд дээрэ болоһон байлдаануудта патриодууд илалтануудые удаа дараалан туйлана гэжэ информационно агентствэнүүд мэдээсэнэ. Контум хотоһоо хойгуур 10 километртэ, Түбэй хада гүбээлиг газарта шэбээлһэн дахуулнуудай армиин бэхилэлгэнүүдтэ добтолходоо, Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүд дайсанай 100 гаран солдадые хүлһөөнь буулгаһан байха юм.

ХАНОЙ. (ТАСС). Оройдоол гурбан үдэрэй турша соо — сентябриин 29—30 да, октябриин 1-дэ Түбэй хада гүбээлиг газарта болоһон байлдаануудай үеэр Урда Вьетнамай Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүд Зиалай провинцида дайсанай гурбан рото үгы хэһэг, 1 самолёт буудажа унагааһан, 60 ехэ буу, һомо хэрэгсэлнүүдые буляан абаһан байна.

ТОКИО

Буу зэбсэг гаргагшадай аша туһада

ТАСС

1972—1976 онуудта зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хүгжөөхэ дүрбэдэхи табан жэлэй түсэб Японой правительство һайшааба. Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ эгээн ехэ — 5. 100. 000 миллион иенэй зэбсэг хэрэгсэлнүүд энэ түсэбтэ табан жэлдэ бүтээн гаргагдаха байна. 1966-71 онуудтахи гурбадахи түсэбтэ табан жэлэйхидэ орходоо, энэмнай хоёр үлүүтэй дахинаар ехэ юм.

Мүнөөнэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые Японой предприятинуудта бүтээжэ, оронойнгоо зэбсэгтэ хүсэнүүдые хангахаар шэнэ түсэб хараална.

Мүнөө үедэ уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулха программын бэелүүлэгдэжэ байхада, сэрэгэй энэ түсэб огто тааранагүй гэжэ ороной правительствада ородог гүй партинууд буруушаан тэмдэглэбэ.

ДЕЛИ

ИНДИРА ГАНДИИН ҮГЭ

ТАСС

Эб найрамдал бэхижүүлгэдэ ба Азиин арадуудай хани барисаае һайжаруулгада Инди бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн зорюулна гэжэ Индиин премьер-министр Индира Ганди, Ахмадабадта (Гуджарат штат) митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, мэдүүлээ. Оронойнгоо бэеэ дааһан гадаадын политика бэхижүүлхын тула Индиин правительствын эрид шиидэнги байһые Индира Ганди дахинаа баталаа. «Бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал байгуулга Азиин оронуудай экономическа хүгжэлтэдэ шухала үүргэ дүүргэхэ байна», — гэжэ премьер-министр тэмдэглэһэн байна.

ДЕЛИ

Сваран Сингхэй мэдүүлгэ

ТАСС

Инди ба Пакистанай хоорондохи арсалдаата асуудалнууд Симлэдэхи хэлсээнэй үндэһөөр шиидхэгдэхэ ёһотой гэжэ Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингх Нью-Йоркһоо Делидэ бусажа ерээд мэдүүлбэ. Тэрэ ООН-ой Генеральна Ассамблейн сесси дээрэ Индиин делегациие хүтэлбэрилһэн байгаа. Хүршэ хоёр ороной хоорондохи харилсаа заһаруулха зорилготойгоор Джамму Кашмир хоёрой хоорондо хиналта тогтоохо гээшэ шухала удха шанартай гэжэ Индиин правительство сэгнэнэ гээд Сваран Сингх тэмдэглээ. Хиналтын тогтоогдомсоор Индиин, Пакистанай сэрэгүүдые холодуулха шухала гэжэ министр баталба.

Бангладешэй Арадай Республикые ООН-до абабал, Урда Азидахи оршон байдал заһаруулха, Ази ба бүхы дэлхэй дээрэхи уласхоорондохи байдал һайжаруулха ябадалда шухала үүргэ дүүргэхэ байха гэжэ Сваранг Сингх мэдүүлээ.

ХАНОЙ

ШЭНЭ ГЭМТЭ ЯБУУЛГАНУУД

ТАСС

Октябриин 9-дэ Вьетнамай Демократическа Республикын ниислэл хотые американ самолёдууд зэрлиг бүдүүлигээр бомбодобо. Тэдэ Ханой шадарай хүн зоноор олон һуурин тосхонуудта фугасна хүндэ бомбонуудые хаяһан, ракетээр буудаһан байха юм.

Октябриин 8-да Винь, Хайфон, Намдинь хотонуудые, Хойто Вьетнамай провинцинуудай зарим нютагуудые бомбодоһон байгаа. Хатинь, Куангбинь провинцинуудай һуурин тосхонуудта стратегическэ «В-52» түхэлэй бомбардировщигууд добтолбо. Зэрлиг бүдүүлиг бомбодолгонуудһаа уламжалан, амгалан олон зон алуулһан, байрын гэрнүүд һандаргагдаһан байна.

Вьетнамай Демократическа Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэ США-гай шэнэ гэмтэ ябуулгануудые эрид буруушаагаад, Вьетнамай Демократическа Республикын бэеэ дааһан, аюулгүй байдалда хоро хүргэһэн сэрэгэй бусад ябуулгануудаа, зэрлиг бүдүүлиг бомбодолгоёо дары болюулха эрилтэ Холбоото Штадуудай үмэнэ табиба.

● Типография управления по делам издательства, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР   Н-01511. Заказ № 1...